

ספר עמודו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים 226

ולכלי (ה*) לא יאמר שוע מכלל דבעולם הזה שרי. ריש לקיש (ו) מהכא כראות פני אלהים ותרצני. למדנו שמחניפין (ו) לרשעים מחמת פחד שרי אבל שלא מחמת פחד נקרא הנפ מאחר שאינו גורם לו להחניף לרשע כי אם רשע לבדו (ח) ושנאת הטוב והישר.

ויוזר אדם מן החנופה. דאמר ר"א כל עדה שיש לה חנופה לסוף גולה שנאמר עדת חנף גלמוד וכתוב ואנכי שכולה וגלמודה. ואמר רב חסדא א"ר ירמיה ד' כתות אין מקבלות פני השכינה כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשה"ר וכו'. וירא שמים יתן לבו וטוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה.

סימן רמז [נה]

לא תטמאו את הארץ. צוה ויצרנו בפי' ואלה מסעי לא תחניפו את הארץ וסמך ליה ולא תטמאו (א) את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה. מאלו למדנו שהמחניף נקרא מטמא את הארץ ועובר בב' לאוין לא תחניפו ולא תטמאו וגורם לשכינה שמסתלקת מישראל וצורנו ישכין בינינו ויראתו המהורה ואהבתו רבה.

סימן רנ [רצו]

לא תדרש שלומם וטובתם. צוה הכ"ה בפי' כי תצא שלא ידרשו שלום עמו ומואב הזכרים שנאמר לא יבא עמוני ומואבי בקהל. ותנן ביבמות בהערל [ע"ז] עמוני ומואבי אסורין ואיסורין איסור עולם וזכרים אבל נקבותיהם מותרות מיד. ומעמא מפרש בגמרא דמפרשינהו קרא על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים איש דרכו לקדם ואין אשה דרכה לקדם אפי' לקראת נשים דכל כבודה בת מלך פנימה [ע"ז] וכל (א) האסורים לבא בקהל אמרה תורה לא תדרוש שלומם (ב) בתשלומים שזה אינו נקרא דרישת שלום וראיה (ג) מדוד דכתיב וימת מלך בני עמון וימלך חנן בנו תחתיו וכתוב ויאמר דוד אעשה חסד

תועפות ראם

שלום הא' לתיבת שלום הכ' וכוונת רבינו למ"ס בגרסות י"ז א' ומס"כ רבינו ואפי' בשוק עיין ע"ז יו"ד ס' קמ"ח סק"ז דעיקר הכוונת הוא אפי' בשוק שאינו מכיר משולם, ודע דמס"כ הגרס"ס גיטין ס"ב א' עמש"ס בגמרא השתא לחוקי מחזיקין שולטין בשלומן מיבעיא כבר קדמו כזה בשו"ת מוה"ר מברונא סי' קי"ב דמס"כ החזקת ידים פי' ע"י הפלת שם דלנ"כ פשיטא דשרי עיי"ש ולפס"ל ז"ל דדברי רבינו ותמיה ריב' אומר משולם כו'. (ה*) פירש"י בשו"ת שם לביני לשון כלתה נפשי (תהלים קי"ט) שמתאזהל לשחות יין חדיר. והוא פלא מ"ס יין דנקט. וברור צעתי דמ"ס דרש"י וכל"ל שמתאזהל לתשועת י"י חדיר והוא פי' על כלתה נפשי. וכמס"כ שם כלתה לתשועת נפשי ומה ידענו דכתיב בעל תאזה. (ו) ר"ל אחר מהכא כו' כל"ל ועיין ברבינו בחי' וישלח ל"ג י' שכתב ודרשו רז"ל כראות פני אלהים אמר ר' יוחנן מותר להחניף את הרשעים בעוה"ז שנאמר כי על כן ראיתי פיך ופלינא דר' פדת כו' דעת ר' יוחנן שמוחר להחניף את הרשע מפני היראה שכן החניף יעקב לעשו ודעת ר' פדת שאף מפני היראה אסור שנאמר דובר שקרים וגו' ומה שהחניף יעקב לעשו חטפה כזאת מותרת לפי שהוא לשון כולל שני משמעות לשבח ולגנאי כו' ולשון כזה הנשמע לשני פנים מפני היראה מותר אפילו לר' פדת עכ"ל וכל"ל בספרו כד הקמת אות ח' והוא דלא כגירסתיו ר"ל אחר ולא ר' יוחנן גם התייחד למאן דאסר לפנינו בגמרא פי' אחר דאמר ר' לוי משל של יעקב ועשו כו'. (ז) שהמחניפין כו' כל"ל ועיין סמ"ק סי' רכ"ח שכן והא דאמר רשב"פ מותר להחניף לרשעים בעוה"ז זהו כשאין עושין עבירה מפורסמת. (ח) לבנו כ"ה בגדפס:

(א) תטמא כל"ל ונראה מדברי רבינו דבחנופה עובר על ב' לאוין וכ"ה צה"ג במנין הלאוין דלא כהרמב"ם בסי' מ' שורש ה' ועיי"ש בהרמב"ן ובמפתחות ליראים הגדפס סי' כ"ה כ' לא תחניפו את הארץ וחסר שם ולא תטמא את הארץ.

(א) וכל האסורים בגדפס הגי' ועל האסורים ועיין בפי' מנחת חינוך מ' תקס"ב שכן שם לדבר כשע דגם בני עמון ומואב הנקיצות ככלל איסור לאו זה דלא תדרוש וכו' דהפס"ס ע"ד אשר לא קדמו וגו' כתיב קודם לאו זה ואם הי' מטעם זה הי' סמך לא תדרוש וכו' ואח"כ על דבר וגו' והי' קאי על דבר גם על לאו זה ואח"כ הוא מטעם אחר א"כ בנשים ג"כ עיי"ש ולא זכר דברי היראים שכן להדיא שלא ידרשו שלום עמון ומואב הזכרים כו' ועל האסורים לבא בקהל א"ה לא תדרוש וגו'. (ב) כ"כ הכ"ז בזה"ל. פי' הדרישת שלום כל"ל הסיור הכתוב שלא להקדים להם שלום וטובה אבל אם עשו עמך טובה רשאי אתה לגמול להם ולדרש שלומם בתשלומין ע"כ. המעתיק. (ג) וראיה מדוד כו' עיין כ"ה פ"ו מהל' מלכים ה"ו שהקשה ע"ד רבינו מהמדרש וכוונתו למדרש ריש פתח דענש דוד פ"ו ובספר אהלי יהודה כתב בשם מהר"ן דדוקא לאותו שעשה חסד הררי רבינו ולא לבנו וזה טעם דוד וראית רבינו הוא דלא תשלומי שלום לגמרי אסור אף לעושה עמו כמה טעם דוד אע"כ דשרי. אך דוד חשב דה"ל לבנו ואינו כן ומס"ס הספר אהלי יהודה לתרץ דמותר דקאמר רבינו ר"ל ליתיה בל"ת ומיהו איסורא איכא דא"ה שהוא בל"ת דוד לא ידע הוא דחוק לדעתו ולשון אהר רשאי שכתב היראים משמע היתר גמור. ומצוה מדברי רבינו דלאו דוקא במלחמה אסור לקרות להם לשלום כדמשמע מהחינוך אלא האיסור הוא תמיד דכל א' מישראל בין זכר בין נקיבה אסור לדרוש בשלום וכ"כ המנחת חינוך מ' תקס"ב והסמ"ג לאוין רכ"ח הביא דברי הרמב"ם ועיין בסמוך

ספר עמוד ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קיד

עם חנוך כאשר עשה אביו עמי וישלח דוד לנחמו וגו'. ובספרי תניא מכלל (ד) שנאמר בטוב לו לא תנונו יכול אף אלו כך ת"ל לא תדרש שלומם וטובתם כל ימך לעולם ולעולמי עולמים.

סימן רנא [ש] (א)

לא תאמר בלבבך בהדוף. הזהיר הכתוב בנפול רשעים ביד צדיקים שלא יתפארו צדיקים לומר צדקותינו גרמה לנו. דכתיב בפ' והיה עקב אל תאמר בלבבך בהדוף ה' את אויבך מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת.

וו הרביעי

חייבי עשה שמנה עשר. ק"ש. וברכת המזון: תלמוד: מאה ברכות בכל יום. ללמוד וללמד. לשמור ולעשות. ושננתם לבניך. קביעת ר"ח. חישוב תקופות. ספירת העומר. י"ח ימים ולילה אחד לגמור את ההלל. וידוי יוהכ"פ. וידוי מעשר. מקרא בכורים. קריאת מלך. להשבע בשם. מקרא מגילה. ברכת כהנים:

סימן רנב [יג]

קריאת שמע. את ה' אלהיך תירא ותעבוד ותקבל מלכותו ועולו שחרית וערבית דכתיב בפ' ואתחנו שמע ישראל ה' אלהינו ה' (ה') אחד. פי' המקרא כך הוא. והיו הדברים האלה שהוזכר למעלה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד על לבבך ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. ותנן בברכות פ"א [י' ב'] ב"ש אומרין בערב כל אדם יטו (א) ויקראו ובבקר יעמודו שנאמר

תועפות ראם

בסמוך. (ד) מכלל שנאמר בעוב לו כו' ת"ל לא תדרש שלומם וטובתם. על סוף המקרא שנאמר ועובתם דרשו כן בספרי דלילו עמ"כ לא תדרש שלומם אחרו בספרי מכלל שנאמר וקראת אליה לשלום יכול אף אלו כן ת"ל לא תדרש שלומם ועיין פרש"י לחוריה וספרי חכמים שם והרמב"ן שם הביא דברי הספרי בשלימות אבל רבינו היראים לא הביא תחלת הספרי משום שלא נעשה דדוקא במלחמה אסור לקרוא להם לשלום וכמס"כ המנחת חינוך שם ועיין בפ' ברית עולם לס"ח סי' תרס"ה:

(א) כ"ב ככ"י פאריז "חסד לאו דלא ירע לבבך בתתך" המעתיק.

(א) יטו ויקראו כו' שם במשנה אר"כ א"י הייתי בא בדרך והפתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעגמי מפני הלשנים א"ל כדי היית לחוב בעלמך שגברת ע"ד ב"ה וכתוב רעק"א שם א"י הביא מתשו' רמ"א סי' ז"ל כקושיית הס"י א"י סי' קפ"ד דלמה הרויח אותו תלמיד עשה ככ"ש ברכות נ"ב ב' והגרעק"א שם התפלל מאד על הרמ"א דלפמ"כ הרמ"א בפ' דברכות סי' ה' דאפי' ב"ה מודו שטוב לעשות ככ"ש אלא שלא הסריחוהו לכך א"כ לק"מ קושיית הרמ"א וכו' המעי"ט שם בשם תר"ו בחיורן הקושיא וא"י תמה למ"ל להגרעק"א להביא ד' הרמ"א במקום דלכ"ה גם דברי התוס' כהר"א שם עיין ברכות נ"ב ב' תוד"ה בכו"ל. אולם נ"ל לתרץ ד' הרמ"א דלכ"ה בחיורא' אליבא דל"ו ח"א ה"י סעודה סי' רי"א שם שם בהגדה אלה הדברים מפרש דב"ה פליגי לגמרי אב"ש דמוסיק התם כה"א יבצר במקום שמכר מ"ס שם חור הרי הוא כממעט א"ז הכבוד לומר אין לו רשות להקב"ה אלא באותו מקום בלבד ואם בירך במקום שמכר הוא מעיד על הקב"ה שהוא שלום בעולמו ומלא כל הארץ כבודו לפיכך מתקבל ככ"מ עכ"ל הא"י וא"כ לשיטת המדרש בעממא דב"ה שפיר ים להקשות מ"ס הרויח אותו תלמיד ור"ע הפסיר ועל כן דחק הרמ"א לתרץ דשאני בק"ש דכב"ה עדיף שמועמד הוא יותר בכבוד משאם שכן ע"מנו בהסתיי. אבל פסק הלכה אינו כפי המדרש שם הא"י אלא כהר"א וא"כ אין לריבין לתירוץ הרמ"א ולכן אמרו בק"ש של שחרית בא"י סי' ס"ג ס"ב מי שרואה להחמיר לעמוד כשהוא יושב ולקרותה מעומד נקרא עברין מיהו תי' הס"י סי' קפ"ד א"ש אפי' אם נאמר דב"ה פליגי למרי אב"ש וז"ל ה"י ביון דאפי' ב"ה מודים במהיר לב"ש ע"כ יש לנו לפסוק ככ"ש לעשות על ד' הטוב אפי' בשונג ובהא כיחא מה שפסקו ככ"ש כאן ובספר מנחת שמואל ח"ב משנה ברורה לברכות נ"ב ב' כ' ע"ד הס"י דאשתמיטת' ד' תר"י דכפמ"כ תר"י אין צורך לד' הס"י דאף בשונג מודו ב"ה דמטובת הוא אלא שלא הסריחוהו לכך ולחנש תפס להס"י דהס"י מיישב בחיורא' לכל השיטות ואף לשיטת הא"י בשם המדרש והרמ"א לא יוחא ל"י בחי' הס"י דמה עיין שונג למוד דהא עכ"ל בשונג פליגי לגמרי ב"ה אב"ש ולמה הרויח אותו תלמיד עשה ככ"ש בשונג דלא ככ"ה ולשון הא"י שם צריך ביאור שאחר שכל הגדה אלה הדברים כ' ב"ה וזמנא דידן סמכין דקי"ל ככ"ש דואת היא ח' מו' דברים שפסק ר"ע גאון הלכה ככ"ש עכ"ל ולכאורה קשה דמאי נ"מ אם אנמלא דידן סמכין דהוא שב"ה מודים לב"ש שם חור ליקום שאלו ובינך שטוב עשה אלא שאין מעריצין עליו לחזור מאחד דקי"ל ככ"ש וא"כ יכול להיות דפי' דברי ב"ה כהגדה אלה הדברים ונראה לדעת הא"י בת' קושיית התוס' דברכות נ"ב ב' ד"ה בכו"ל כהר"א דר"ה לא אתא לאשוקי הא דשכח ולא בירך במקומו משום דאפי' ב"ה מודו שטוב עשה ככ"ש אלא שלא הסריחוהו לכך וא"כ היינו דוקא לשיטת גמרא דידן משא"כ לשיטת המדרש דב"ה פליגי לגמרי אב"ש ע"כ רב הונא אהא לאשוקי גם היא דשנח וא"כ אין הלכה ככ"ש וז"ל הא"י וזמנא דידן סמכין דב"ה

ספר עמוד ואיסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים 228

ובשכבך ובקומך (בשעה (ב) שבני אדם שוכבין) וב"ה בדרךנן שנאמר ובלכתך בדרך אם כן למה נאמר בשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבין (ג) והלכה כב"ה. למדנו שחייב אדם לומר מן שמע עד והיה אם שמוע בקר וערב שכיבה וקומה. שהרי כתיב באיתו הענין והיו הדברים האלה על לבך בשכבך ובקומך. למדנו שאין מצוין אלא בפ' ראשונה. דתניא נמי בברכות פ"ב [ט"ז ב'] בשלם ממלאכתן וקורין בפ' הראשונה. ואמרינן נמי ביומא פ"א [י"ט ב'] הקורא את שמע וקורין בעינו ומרמז באצבעותיו עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב וגו' ומוקמינן לה בפ' ראשונה. וזמן שכיבה כדתנן מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר"א והכ"א עד חצות ר"ג אומר עד שיעלה עמוד השחר [נגמט ג' ב'] (ד) אם לא קרא עד חצות יכול לקרות עד שיעלה עמוד השחר. כדתנן שלא אמרו חכמים עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה. ומעמא כי כתב בשכבך כל זמן שכיבה כל זמן שאתם שוכבים. וזמן עמידה בבקר כדתנן [ט"ז ב'] מאימתי קורין את שמע (בערבית) [בשחרית] משיכיר בין תכלת ללכן ר"א אומר בין תכלת ללכרי. ותניא אחרים אומרים כדי שיראה את חברו ברחוק ד' אמות ויכירוהו ואמר רב הונא הלכה כאחרים. אמר אביי לתפלה של שחרית כאחרים ק"ש כותיקין ענין אחד לתפלה ולמצות (ה) תפילין כאחרים שאין מצותן אלא ביום.

יש לשאול כי היכי דאמר בשכבך כל זמן שכיבה ומצות ק"ש של ערבית כל הלילה היה לו לפרש ובקומך כל זמן קומה ותהא זמן ק"ש של שחרית כל היום. (ו) יש לומר דבשכבך מפורש שכיבתך כמו אכלך אכילתך ואין חילוק ביניהן אלא שזה נגניתו למטה וזה נגניתו למעלה אבל בקומך אינו יכול להתפרש קומתך שלא מצינו כיוצא בו. לק"ש כותיקין דאמר ר' יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום וזה למצוה מיהו אם קדם וקרא כאחרים יצא. פירשנו לחקרים לאחרה בבקר עד כמה ר"א אומר עד שלש שעות פ"י עד התחלת שעה שלישית ואין שעה שלישית בכלל. והכי מוכח בכתובות פ"ט (ז) ואמר ר"א אמר שמואל [י' ב'] הלכה כר' יהושע. ועד והיה

תועפות ראם

דב"ה מדרו לב"ש אלא שלא העריכוהו ולא יותר וא"כ שפיר ק"ל כב"ש כפסך ר"ע גלון ודע דדברי האו"ז ע"ש הגדת אלה הדברים לא ידעתי איפה המה בפנים המדרש. (ב) ס"ס הוא ובסמוך ל"ל וב"ה אומרים כל אדם קורין בדרך. (ג) ובשעה שבני אדם עומדין כל"ל ומשכ"ר והלכה כב"ה אין להקשות פשיטא עיין בגמרא י"א ח' ורוס' שם ד"ה הני והנה דעת רבינו כאן כדעת רש"י ריש צרכות דקריאת פרשה ראשונה כולה הוא מן התורה ולא כהרשג"ל כהשגה ס' ש"ב ובכ"י א"ח ס"ס ס"ל ונס' החינוך מ' ח"כ דעיקר מזהו מן התורה הוא כפס"ר לבד ועיין בס' מנחת כהן מצוא השמש מאמר ב' חלק י"ג ועיין להלן אות ח'. (ד) בגדלם הני' אחר' והלכתא נחמיה ואם לא כו' ובגמ' ד"ה ב' אר"י אמר שמואל הלכה כר"ג ודעת רבינו כהרמב"ם פ"א מהל' ק"ש ה"פ ועי"ש כב"מ ובש"א ס' ד' ובס' נהל איתן להרמב"ם שם ובס' מה"ע ערך ק"ש דאורייתא או דרבנן ס' ז' ובס' אכן ישראל חד"ת ס' ב'. (ה) למצות כל"ל בגדלם חסד זה הענין וכתוב שם אמר אביי לתפלה כאחרים פי' תפלה של שחרית והוא פי' הראשון שפי' כאן ובס' דקדוקי סופרים כהנהגותיו לצרכות ס' ב' הביא דברי היראים וז"ל שם וכן פירשו רבינו ירוחם הניאו הב"י בס' פ"ס והב"י כתב כי לא מלא לו חצר אבל מנינו לו רב הספר יראים עכ"ל. ואני אומר כי יפה פי' הב"י שם שגם הרבינו ירוחם ס"ל דאביי לא קאמר אלא דלפילין כאחרים אלא דהר"י ס"ל דהלכה כר"ה דקאמר דבזמן ק"ש הלכה כאחרים פי' וכיון שצריך להסמיך גאולה לתפלה א"כ בע"כ גם זמן התפלה לכתחילה צריך שיהיה משיכיר את הצירוף כו' לאחר שקרא ק"ש וצרכותיה ויראה לבד דהרבינו ירוחם נתיב י"ט חלק ה' כתב זמן הנחת תפילין צבוק משיכיר הצירוף צרכות ד"א כלומר שיראה הצירוף צרכות ד"א ויכירו צרכות פ"ק עכ"ל. הרי להדיא דגם רבינו ירוחם מפרש הא דאביי לתפילין כפרס"י ודעויה ומידוע על הב"ה שלא הביא דברי רבינו ירוחם אלו לרא' לדבריו. ולדברי היראים כפי' הראשון לתפלה תפלה של שחרית צריך לפרש דברי אביי הכי תפלה פי' זמן תפלה של שחרית כאחרים והוא למצוה ולק"ש למצוה כותיקין וס"ל לרבינו כי עיקר דברי הותיקין משום ק"ש ודלא כה"ס מ' שמפרש שהצ"ח המאור כי עיקר דברי הותיקין משום תפלה ועיין יומא ל"ז ב' תוד"ה אמר פי' ר"ח ואע"ל דמשום סניכות גאולה לתפלה אי אפשר להתפלל למצוה כאחרים דהא זמן ק"ש למצוה כותיקין עכ"ל כ"מ לנשים ועבדים וקמיס דפטורין מק"ש ומייבין בתפלה [כצרכות כ' א'] וכ' הגר"א ש"ס"א וז"ל לדברי רבינו זמן תפלה קודם לק"ש וא"כ אינו מדויק קצת לשון סמיכות גאולה לתפלה דהו"ל להפוך עיין גל"ח ד' ב' עכ"ל. (ו) עיין כ"מ ספ"א מהל' ק"ש כשאלת רבינו. והנהג"א ס' כ"ח סק"י כ' דקשיא משיכירא ליתא והוא ממש כתי' היראים כאן עי"ש. וכדור שאלת רבינו באמצע דברי אביי לא ידעתי. ובגדלם חסד השאלה והחינוך ועיין בספר מנחת כהן הני' אות ג' ובס' הירושלמי ריש צרכות כ"כ הבעל ספר חרדים ע"ש תוספת הרא"ש צוקמן לא משמע אלא צעה שהוא קם עכ"ל. (ז) והכי מוכח בכתובות פ"ט. לא ידעתי היכן הוא ובגדלם ליתא ולשון הירוק [תלמיד רבינו הרא"ש] ס' ש"ב כדמשמע בפ"א דצרכות גבי משמורת. וכ' הסמ"ג [דמשמתי' דהיראים בפומיה] עיין י"ח וז"ל ומוכח שם צרכות ג' ב' צענין מהלוקת דרבי ע"ל שער ולא עד בכלל ואין השעה שלישיית בכלל ואין שנות הזמן כ"א שתי שעות שלימות עכ"ל וכן כ"ל להגיה כאן ועיין הנהגותי' פ"א מהל' ק"ש ה"א. ופ"א ס' ה'. ומה שה"ר הסמ"ג שם מהירושלמי דג' שעות ממש שלימות הוי שנותה וז"ל וכן יש בירושלמי בפ' ת"ה ר"אורי' חייא ב"ה הו' מנלי לתלת עינין. ר' צרכיה קרי שמע ומנלי בחר תלת שעי' ומוקשה והתנן הקורא מנלי וליך וכו' משמע שער סוף ג' שעות זמן ק"ש עכ"ל הנה לפשט"כ הירוקה ס' ש"א לשון הירושלמי ר' יוסי מנלי בתלת שעי' ביממא וכן ר"ח ב"א וכן ר' צרכיה ומקשי ואמר

ספר עמוד איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות **יראים** קטן

אם שמוע תשמעו מצוה. מיהו אם לא קרא (ח) פסוק ראשון אינו נקרא עובר על מצות התורה דאמרי בהקורא [י"ג ז'] רב חסדא בר שמואל בר סרתא משמיה דרב אמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (ט) זהו ק"ש של ר' יהודה הנשיא. ותנן [ט"ו ז'] הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר"י אומר לא יצא קרא ולא דקדק באותיותיה ר' יוסי אומר יצא ור' יהודה אומר לא יצא ואמר ר' טבי אמר ר' יאשיה [ט"ז ז'] הלכה כדברי שניהם לחל. ותנן [ט"ו ז'] הקורא למפרע לא יצא ושעמא [י"ג ז'] דכתיב והיו בהיותן יהו. קרא ושעה יחזור למקום שטעה. תני רב עובדיא קמי דרבא ולטרתם (י) קרי ביה ולמד תם שיהא למודך תם ליתן ריוח בין הדברים. עני רבא בתריה בכל לבבך (יא) על לבבך. בכל לבבכם. עשב בשוך. ואבדתם מהרה. הכנף פתיל. אתכם מאריך. תניא ר' שמעון בן יוחאי [אומר] [ט"ז ז'] הקורא את שמע צריך לכון את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן נמי בהסכת. וה"ט בפסוק ראשון כדאמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבא [י"ג ז'] אבוך היכי הוה עביד א"ל בפסוק [קמא] (ראשון) מצער נפשיה. היה מהלך בדרך כרגל (יב) צריך שיעמוד עד שיקרא פרשה ראשונה (יג) דקיי"ל כר' יוחנן דאמר בפ' היה קורא כל הפרשה כולה בעמידה. תנן בסוטה [ז' ז'] אלו נאמרין בכל לשון ק"ש. אע"ג דפליגי בכרייתא [טז ז'] כרבנן קיי"ל. והעוסק במצוה פטור דתנן בשבתך בביתך פ' (יד) לעוסק במצוה פ' שבתך דידך ולא דמצות. והטורד בדבר מצוה ואי אפשר לו שלא לטורד קודם עשייתה אע"פ שעשה אינו עוסק פטור. כדתנן [ט"ז ז'] חתן פטור מק"ש בלילה הראשון עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה. ושעמא כדתניא ובלכתך בדרך פרט לחתן בלילה הראשון פ' לכתך דידך ולא דמצוה. ובשעת עסק לא איצטריך דנפקא לך משבתך. הלכך מוקמינן לה בטורד קודם לכן. ספק קרא ק"ש ספק לא קרא ר"י

תועפות ראם

כבר קיבל עליו עמ"ש בעושה ע"כ הרי דמדיה הך דר' זכריה להא דר' יוסי דמלמי בחלת שניין ואפ"מ מקשי ואמר כבר כו' וכ"ה בירושלמי לפיטו בהתירוק יומר כבר קבלו כו' בשון דב"ס. והב"א א"ח ס"ס ס"ו הביא כל לשון הרוקח אולם ממ"ש בירושלמי פ"ה בדברכות וקרינן שמע בחר תלת שניין ולא הוה מומחי בידו משמע דקודם לזה לא היו קפידו. וי"ל שאמרו כפי מעשה שהיה קד. וראיתי להראב"ן בפספסו כו' קכ"ב שם וי"ל בק"ש של שחית ר"א עד ג' שעות מוכ"ה לא הפסיד כלום הקרא בתורה וגרסינן בירושלמי פ"ד בדברכות ר' זכריה חמוניה קרי ק"ש בחר ג' שעי ומסקנא מעדות למד דלרבי"ל כו' ועל אותה שעה העיד רבי"ב על התמיד שקרב בד' שעות אלא תפלות כנגד תמידית תקטנו ובשעה שמתפללין קורין בערב גמי בשעה שמתפללין קורין עכ"ל. ואפי' חמה פה קדוש יאמר ל"י דלא נמלא בירושלמי תירוק על ברכיה וזאת הו' התירוק ימר כבר קיבל מ"ש בעושה ומקוש"ל בירושלמי חל"ה או מעדות חמה פ' יודעה הוה מילתא נפשיה בעשמיא דר' יודא דממני' שאמר תפלת השחר עד ל' שעות ומוקדם לזה אמרו בירושלמי שם מדברי חורא למד ר' יהודה עו"א אח"כ או מעדות למד ר' יהודה ואינו ענין כלל להא דר' זכריה. ועיין בפסחים ק"ו ב' תוד"ה שהיה כו' שדרך מלכים לעמוד בשלש שעות והיה מתנהג כח"ה לאלול בשעה ששית אחרי קומו וכפרס"י בתענית כ"ה ב' ד"ה שכן ומכאן ה"ר בא"ר דלא נרבינו אלא שדרך בני מלכים לעמוד בשעה שלשית וזמן ק"ש עד סוף שעה שלשית. (ח) קרא אלא פסוק כו' כ"ל ועיין להלן סי' ש"ס מש"כ שם בביאורי א"ר וי"ל דע"ג בדפסוק ראשון לבד אינו נקרא עובר על מצות התורה מ"מ ועד והיה אם שמוע מלוא משום דממירי דכל פרשה דלא פסקה מ"ר לא פסקין (ברכות י"ב ב') וזהו ג"כ דלורייא דכמ"ש בם' עמק הלכה סי' כ"ו. (ט) ונאמנ' יא. ואנאמנ' שמע יברא"ה ה"א ה"א וכו' כו' כ"ל וכו' בנדרים וס' הגי' א"ר ינחך בר מרחא וכו' בגי' היר"ק אכ"י בר מרחא בר מרחא כו' אלא שחאר בנדרים בר שמואל גוי' שצבאך דר חסדא בר שמואל חדא הוא. ולפינו בגמרא ונאמנ' בשניה ועיין בכ"מ בפ"ב מהל' ק"ש בשם הר"ר מנוח דליכא דאמרי דל"ר אם נאמנ' בשניה דה"ל לאונס אחר והאשכול ח"א סכ"י כ' וכש"כ חונס אחר. (י) כ' המעי"ט תמימי אמאי לא דריש וסגנתא שהיא שיוקך חס והא' כתיב בפי' שמע שהיא קדמה בתורה ובסדר הקריאה עכ"ל. ולי נראה דולמדתם שדרשו כאן הוא מהכחז דברים ה' א' ולמדתם אחס שהוא קודם לנשנתא ואינו קלי דוקא אק"ש כ"א על כל הנומדים אשר ילמוד האדם וכמשמעות מלת נמוך וכ"כ המגיה בסוף מס' דמאי בביאור שנות אליהו להגרא"ל עי"ג אלא שם הוא ס"ל שם דרך ולמדתם היינו הכחז בפי' והיה אם שמוע והוכיח שם מזה שפרשה שני' היא מדרבנן אבל לפי מה שכתבתי שהוא ולמדתם אחס דדברים ה' א' אודא לה רחיתו. (יא) לבדן עיין במדרש ד"ר סי' סי' ל"א קד' שני תכמים כו' ואיחור דקדוקן אלויות כו' שגראת משם דלא כחתי"י במגשים שם. אלא כמש"כ בשט"ל כשאלת קמ"א אות א"ל לדעת השאלותו שמשמע המעשה בחד מילתא דרשא למיירי ביה עי"ג והסמ"א עשין י"ח כתב ג"כ דלא כחתי"י אלא שהמהרש"ל שם הגיה בדברי הסמ"א כמש"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' ק"ש ה"ע ולא ידעתי מנ"ל להגיה. (יב) דרגל. הוסף רבינו תיבת דרגל לשלול רוכב או יושב בעגלה [הגר"ד שלי"א]. והוא כמש"כ הרמב"ם פ"ב מהל' ק"ש ה"ג. מי שהיה מתהלך על רגליו עומד בפס"ל ודייק בה"ה באו"ח סי' ס"ג מדברי הרמב"ם דדוקא במהלך על רגליו דרי' הוא לעמוד בפסוק ראשון כדי שיהא קורא שמע בכוחו אבל במהלך על ההמה או יושב בקרון יכול לכוין היטב וא"ל לעמוד ולכוונת פס"ל בלחוד לא אמרינן רוכב במהלך דמי עכ"ל וכ"כ רבינו דרגל דוקא ובנדרים חסר תיבת דרגל. (יג) וכ"ה הרוקח סי' ש"ב וי"ל מורי רא"ה פסק כר' יוחנן בפי' היה קורא כל הפרשה בלשונות בעצמה. והיינו שמשמע אלא ל' תחציב קריאת ערבי עיין בהרא"ה פ"ב דברכות סי' ג'. ולא ס"ל לרבינו שם שאמרו משום דבחר על נבדך במהלך בדרך אלא תדקור במהלך דקדמא בעגלה אלא שם שמימי ליה מיהו במדרש תנחומא ריש פ' לך מוצאך כדו"ה דברכות י"ג ב' ד"ה על ועיין דברים רבה פ"ב סי' ל"א. (יד) פרט כ"ל והוא ברייתא ברכות י"א א'.

ועיין

ספר עמוד ואיסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

(טו) אומר אינו חוזר וקורא רבנן [דבי] (טז) ר' חנינא אומר חוזר וקורא ק"ש דאורייתא וקיי"ל בר' חנינא (דקאמר) דקם ליה רב יוסף בשיטתיה. ועוד דבולחי מתנייתא דמייתו קראי על ק"ש צריבין אנו למידתך (יז) אליבא דשמואל ולמימר אסמכתא בעלמא. ועוד סוגיא דשמעתתא בפ' מי שמתו (יח) בר' חנינא אולא. שנינו בירושלמי למה קורא ק"ש בבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה בתוך (יט) דברי תורה. אמר עולא [י"ז] כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו שנאמר (כ) וקשרתם והיו לטוטפות. ויזהר אדם במצוה זו כי היא קבלת עול מלכות שמים וחביבה לפני יוצרנו.

סימן רנג [כד]

ברכת המזון. צוה היוצר האוכל לחם צריך שיברך ג' ברכות (א) לאחריו ואם ג' הם שיומנו ויברכו יחד. כדתנן [נדרים מ"א] ג' שאכלו כאחת חייבין לזמן. מנא ה"מ דכתיב בפ' והיה עקב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו' וסמך ליה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. ותניא בברכות פ"ג שאכלו [מ"א] מנין לברכת המזון סן התורה שנאמר ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הון את ה' אלהיך זו ברכת זימון על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר החר הטוב הזה והחלבון. הטוב והמטיב ביבנה תקנה הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה. **תניא** ר' אליעזר אומר כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ ומלכות [בית] דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו. נחום המדי (ב) אומר צריך שיוכיר בברכת הארץ ברית ר' יוסי אומר צריך שיוכיר בה תורה פלימו אומר צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בג' בריתות וזו נתנה בי"ג בריתות. רבה אומר צריך שיוכיר בברכת המזון הודאה תחלה וסוף. ותניא הפוחת לא יפחות טאחת ואם

תועפות ראם

ועיין סוכה כ"ה א' בתוס' שם. (טו) נדרס ר"י אומר שמואל כני' הרי"ף והר"ם וכן מוכח ממש"כ רבינו בסמוך אליבא דשמואל כו'. (טז) המשתיק הוסיף [דבי] מהנדרס והוא גורע דכ"ל בדברי רבינו א"ח וקורא ק"ש דרבנן ר' חנינא כו' וכן מוכח מלשון אומר וכ"כ בסמוך וקיי"ל כר"ח ולא אמר כרבנן דבי ר"ח. ומעתה יש להניח בנדרס כמש"כ כאן ודלא כהנהל חזקת פ"ב מהל' ק"ש הי"ג שהעתיק דברי היראים הנדרס כהיותן ולא הרגיש בהם"ם. מיהו גירסא שלפנינו ברכות כ"ה א' ר' אלעזר ולא ר' חנינא. גם מ"ש רבינו טעמא דמ"ד חוזר וקורא דק"ש. דאורייתא ליתא בגמרא שלפנינו אלא בפרש"י שם ובשאלות ס' כ"ג משמע דר"א ס"ל ק"ש דרבנן אלא חוזר וקורא משום כבוד מ"ש והאשכול הביא דבריו וכ' ואין לא חזקין הך טעמא דגמרא אומר טעמא דק"ש דאורייתא וכ"כ בעל הלכות והגהות ר' יצחק ז"ל עכ"ל. ובה"ש שם אות ד' כתב דעת בה"ג כר"א עיי"ש. וראיתי בציאור שם חדש שכתב חוזר וקורא ק"ש דאורייתא כו' מלשון רבינו נראה דדוקא ק"ש דאורייתא חוזר וקורא אבל לא בברכות עכ"ל וכ' לקמן ס' ק"ה [נדרס] ומלשון רבינו שכתב חוזר וקורא ק"ש דאורייתא משמע דדוקא ק"ש דאורייתא חוזר וקורא אבל לא בברכות כיון שאין מדאורייתא. ואפי' אומר לא כן ומש"כ רבינו ק"ש דאורייתא הוא ג"כ למה חוזר וקורא ותו ל"מ וכן מש"כ כאן בברכת"י ק"ש דרבנן הוא נתינת טעם למה א"ח וקורא משום דק"ש דרבנן. (יז) למידחייהו כ"ה נדרסם וכאן נראה שז"ל למידחק ומשכ"ר בסמוך סוגיא דשמעתתא ככ"י. "סומא דשמו"י בטעות. (יח) צ"ל מי שמתו. עיי"ש כ"ה א' תוד"ה ה"ג אלא ק"ש ובהמ"ז דאורייתא. ושם י"ז ב' ואלו ואלו פטורין מן התפלה ופרש"י ותוס' שם. ובד' כ' ע"ב ק"ש פשיטא מ"ע שה"ג הוא כו' ולהלן גבי תפלה לא נזכר רש"י בתפלה פשיטא כו' כמ"ע שה"ג הו' שהיה תפלה דרבנן היא ומאי מ"ע שייך בה מכלל דק"ש דאורייתא עיין תוס' שם ועיין תוס' סוטה ל"ב ב' ד"ה ורבי. ובברכות י"ד א' ק"ש דאורייתא עיי"ש בם' קה"י. ומש"כ ר' אה"ר שנינו בירושלמי כו' דלכאורה אין כאן מקומו וז"ל משום דבירושלמי ריש ברכות הוכיחו מזה דספק קרא ק"ש ס' לא קרא חוזר וקורא עיי"ש ובניין יבוסע ס"ם ורע"ס ועיין שאנ"ס ס' א' וז' וראיתי בשו"ת עמודי אש קונטרס עמודי ירושלים שה"י תמיהת הרא"פ בירושלמי שם ע"פ ד' השאנ"א דגם לשמואל ק"ש דאורייתא אלא שסובר דיכול לפסול עצמו בשאר ד"ת ורבנן קבטו שיקרא דוקא ק"ש יעוי"ש וא"כ הך צרייתא בירושלמי מיירי בשלא קרא באותו יום חזיו ד"ת ואז גם לשמואל ק"ש דאורייתא ובספק צריך לקרות וה"ה צדין השמועות וכבר קדמו בזה הנחל אשכול לס' האשכול ה"י תפלה וק"ש ד' י"ד אות ד' ועיין בציאור מעשה בללל לריקאנטי ס' י"א. (יט) ז"ל מתוך. (כ) חידוש. ע"ה"ל לשון הגר"ד שליט"א וכ"כ בנדרס דכתיב וקשרתם והיו לטוטפות ובגמרא אינו ומדברי רבינו הוא וכ"כ תוס' שם ד"ה ומנח:

(א) ג' ברכות. מלשון זה משמע דס"ל לרבינו דמנין ג' ברכות הו' דאורייתא ודלא כמש"כ הב"י אור"ח ס' ק"א. נשמת אדם ריש כלל מ"ז. ועל משכ"ר ואם ג' הם שיומנו כו' כ' הגר"ד שליט"א וז"ל מבורא מרבינו דיומנו הוא מה"י ופס"ל מדרש"ל דברייחא דמייתי דס"ל שהיה דרשה בגמרה ע"ל ונענ"ד נראה לפרש דמשא"ר וחס ג' הם שיומנו ויברכו יחד אין ר"ל בברכת היומנו שאומר נכרך שאכלנו משלו דו"א אלא מדרבנן אלא הכוונה שאחד מנכרך בהמ"ז וכולם יזא"ס י"ח בהמ"ז כמה שמוע"ס ממנו ועז"ל שיומנו ויברכו יחד ועיין הע"ש ס' קמ"ו אות א'. (ב) המדי וכ"כ הטור ס' קפ"ז ולפנינו נחום הזקן ועיין סה"ד ערך נחום הזקן שכ' והיוחסין מחספס אש הוא נחום הלבלר או נחום המדי וז"ל דפלימו היה בזמן רבי כו' ושיי' נחום הנ"ל קדמו טובא עכ"ל וז"ל כוונתו ומאי קשיא ליה בזה. ומשכ"ר רבה אומר ר' אבא ועיי"ש בגליון ובנדרס הג' רבא אומר ומניסת היראים וימנע"כ אה"כ ותניא הפוחת כו' נראה

ספר עמוד ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קמו

לא אמר כל עיקר הרי זה מוגנה. למדנו מה מברכין צא ולמד על מה ועל כמה מברכין כתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וכתיב עליה ואכלת ושבעת וברכת. לחם (ג) כל דבר הבא לידי חמוץ קרו לחם וכל דבר נקרא לחם העושה מדבר הבא לידי חמוץ וכדתינא לענין חלה בפ' שלה לך והיה באכלכם מלחם הארץ למה נאמר לפי שנאמר ראשית עריסותיכם שומע אני שאר פירות במשמע הרי אתה דן נאמר כאן לחם ונאמר במצות לחם עוני מה להלן חמשה מינים וכו'. והתם תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא לאי תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני דברים הבאים לידי חמוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו כגון חמין ושעורין וכוסמין שכולת שועל ושיפון יצא אורז ודוחן והפרגין והשומשומין שאינם באים לידי חמוץ אלא לידי סרחן [פסחים ז' א'] ובאשר למדנו לחם דחלה מלחם הארץ (ד) כך נלמד לחם ברכת המזון מלחם דחמין. וכל מה שפירשנו לענין חלה שאינו נקרא לחם שהלישה והאפיה גורמין להקרא [לחם] ה"ה לענין ברכת המזון. והרצאה לידע יענין למעלה בענין חלה בעמוד רביעי [סי' קמ"ח].

ותנן בכיצד מברכין [מ"ד ב'] אכל ענבים ורמונים מברך עליהם ג' ברכות דברי ר"ג וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש ר"ע אומר אפי' (ה) אכל שלוק והוא מוגז מברך עליו שלש ברכות והלכה כרבנן. ואע"ג דכתיב בענין גפן ותאנה ורמון אמרינן בנמרא ארץ אשר לא במסכנות הפסיק הענין. ושיעור חיוב ברכה כדתנן בפ' שלשה שאכלו [מ"ה ב'] עד כמה מזמנין ר"מ אומר עד כזית ור"י אומר עד כביצה וקיי"ל כר' מאיר דאמר ר' יוחנן [מ"ה ב'] להוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן. ומעמא דר"מ [מ"ט ב'] דכתיב ואכלת וכו' שבעת ימים תאכל וכו' ויהודה סבר ואכלת ושבעת בבביצה והתרוויחו סבירי להו שביעת דקרא שביעת גרון דאורייתא ודקראי דוקא נינהו והואכל כזית (ו) וכביצה מוציא אחרים ידי חובתן שאכלו שביעת כרס. וראיה מדאמרינן פ"ג שאכלו [מ"ה ב'] ינאי מלכא ומלכתא כריכו ריפתא בהדי הדדי לא הוה להו לברוכי ברכת המזון לסוף אתא שמעון בן שטח וברך להו ואמר ר' אבא בריה דר' חייא בר אבא שמעון בן שטח דעבד לגרמיה הוא דעבד דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן מכלל דאם אכל כזית דגן שפיר דמי וינאי ואשתו שביעת כרס אכלו. ואמר ר' חנינא בר יהודה משמיה דרבא הלכתא אכל עלה של ירק ושטה כוס של יין מצטרף ולהוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן אלמא כזית דאורייתא. למדנו (ז) גם כדברי ר"מ קיי"ל. ובהלכות גדולות של רב יהודאי כתוב כזית וכביצה מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא נינהו. וכך שמעתי מרבינו יעקב ז"ל. וראייתו. מדאמרינן התם [כ"ז ב'] ואכלת ושבעת והן מדרקין עד כזית וכביצה. ואמרינן נמי בכיצד מברכין [מ"ג ב'] רב הונא אכל תליסר ריפתי בני תלתא תלתא בקבא ולא בריך (ח) ברכה דאורייתא אמר (ט) עדיין כפיננא. אלמא שביעת כרס בעינן. וכך כתב רב יהודאי גאון בהלכותיו האי מאן

תועפות ראם

נראה כמ"כ הי"פ"ע שם דהא דליתא הכא ר' אבא אומר אינו תנא כמ"כ הנרי"ב אלא ר' אבא אמורא שהוא ר' בא בירושלמי ואינו מן הנרייתא רק הוא מוסף בה דברים. (ג) ז"ל לחם נקרא כל דבר הבא לידי חמוץ וכדתינא בספרי פ' שלה לענין חלה והיה כו' [הנרי"ד]. (ד) ז"ל דחמץ. (ה) אפי'. כ' הדקדוקי סופרים דנוסח הכת"י דהש"ס ליתא תיבת אפי' גם בכל הדפוסים ישנים עד כנענשתי עכ"ל. ובה אודא לה קושיית הראב"ה בשו"ת סי' קנ"ז שם וקשה דמשמע דר"ע ס"ל כר"ג מדקאמר אפי' ופליג על רבנן ובד' ז"ו א' א"ע יחיד ורבים הלכה כרבים ולפי הנירסא שלפנינו דליתא בדברי ר"ע אפי' תי' שם הראב"ה דר"ע דמתני' מילתא באפי' נפשיה קאמר ולא קאי אפלוגתא דר"ג ורבנן דר"ג כרבינן דר"ג מיניס והך אפי' דקאמר אפי' מינ' קאי וה"ק לא מנעיה פת שמונן גמור הוא אלא אפי' שלק כנון כרוב דזיין מברך אחריו ג' ברכות עכ"ל. וקשה לי דספרי י"ל דהך אפי' קאי אפלוגתא דר"ג ורבנן ולשון ס"ל כרבנן וה"ק לא מיבעי תאנים ענבים ורימונים שאכלן והוא מזון פשיטא דמברך ג' ברכות אלא אפי' אכל שלק על ירק והוא מזון מברך עליו ג' ברכות וכן נראה כוונת החס' שם מ"ד א' ד"ה ר"ע ולמ"ל להראב"ה לומר לא מיבעיה פת שמונן גמור הוא ועיין לקמן סי' תכ"א אות ז"ל מ"כ בשם זה וכו' ע"ז הגר"ד הנה גם בנדפס ליתא ג"כ תיבת אפי'. וקושיית הראב"ה. עי' ירושלמי ריש מילתין שר"ע לא היה עושה כדעתו ויעו"י בשנ"א ספ"ו דברכות מ"כ בביאור הגמ' ז"ל א'. ומיהו מ"ל אפי' אינו מוכרח שמנינו מונא כה"ג דקאי אקמייתא ולא אשלפניו. ועי' ז"ל פ"ק ט"ז ב'. דמשני תני נחש. ועי' פסחים מ"ה ב'. רא"א אף הירושלמי. ובתוס' שם ממשנה דלחם. בירושלמי סי' ט"ס דשבת ופ"א דהגינה ולית ב"ל אמר אף אלא דהוא מודי על קדמייתא. טוב מוכרתי שגבר האריך בנבואות רב יד"ג הוצא הספרי שלי"א בחיבורו ההמשך ש"ח ח"ב אות א' בערך אף ואינו צדיק שיניף המקצר על המאריך. עכ"ל. (ו) שלא כדעת ברכות מ"ה א' ד"ה עד ומ"ס ב' ד"ה ר"מ ורש"י שם כ' ב' ד"ה שיעורא דרבנן ועיין ח' הרשב"א שם מ"ס ב' שם ג' כזית לר"מ וכביצה לר' יהודה הוי דאורייתא דהא בקראי פליגי אלא שם שם ורב שיעורא דאמר בפ' מ"ס כזית וכביצה מדרבנן לית ליה כלי יוחנן דאמר מוחלפת השיטה אצל דעת היראים הוא דגם רב שיעורא ס"ל שהוא דאורייתא והם מדקדקים הי"פ הם מדקדקים ודורשים עד כזית וכביצה שהוא דאורייתא והובא דעת הרא"ם במדכ"י פ' ג' שאכלו סי' קע"ד. (ז) ולמדנו גם דכד"ר מאיר כו' כ"ה בשב"ל השלם סי' קי"ד בלשון היראים. (ח) בריך סי' ברכה כו' כ"ה בנדפס וכשכ"ל שם. (ט) חידוש. ע"ש. לשון הנרי"ד שלי"א. ועיין שם חשך שכתב

ספר עמוד ואיסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

דלא אכל [אלא] שביעת גרון לא אתי ומפיק שביעת כרס (גרון) דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא. וכתוב בהן ומר הונא הוה פליג ואמר דאורייתא שביעת גרון ומר (י) הונא לא ידענו מאי קאמר. ואני אומר שביעת גרון דאורייתא וראיתם אינה ראייה. והן מדקדקין פי' דורשין ומדקדקין. ודרב הונא דאכיל תליסר תליסר רפתי ולא בריך לחמניות היו פי' פת הבאה בכיסנין פי' אינו ראוי לה שביעה ועושה באותו ענין שאינו נקרא לחם והיינו דאמר עדיין כפיננא פי' דין הוא ונראה שלא יקרא לחם שהרי אני אכלתי הרבה ועדיין אני רעב ובלחם כתיב ואכלת ושבעת ואני שביעת גרון לא מצאתי בהם ואף לא בריך אתי שפיר פי' לא בריך ברכת המזון. ואחרים (יא) דכזית מדאורייתא הא דאמרינן במי שמתו [כ' י'] דאכיל שיעורא דרבנן והו פחות מכזית וההיא דתניא בסוכה פ"ב [כ' י'] וכשנתנו לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו בספה חוץ לסוכה ואכלו ולא ברך אחריו. וביומא פ' יוח"כ [ע"ט י'] דהאי אוכל לחם הוא ההוא צריכין לפרש ולא ברך ברכה דאורייתא פי' לא רצה לפטור החיוביים וברך (יב) ברכה דאורייתא כגון שאכלו בכביצה וסבירא ליה כר"י דאמר בכביצה דאורייתא. מהו כר"מ קי"ל כאשר פירשתי למעלה. ואחרי דקי"ל כר"מ דאמר כזית דאורייתא דפסיק רבא הלכתא א"כ קיימא ושבעת זו שתייה ולא מחיוב דאורייתא אלא א"כ ישתה אם הוא צריך לשתייה אבל אם אינו צריך לשתייה לא אמרינן שישתה שלא לתיאבון. הלכך האוכל עם אחרים שאכלו ושתו (יג) הוא ואוכל וצריך לשתייה ואם לא שתה לא יכול למפטור אחרים שאכלו ושתו ידי הובתן דאיתו מחיוב מדרבנן ואינהו מדאורייתא ולא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא.

למעלה אמרנו. לר"מ ואכלת ושבעת ואכלת כזית ושבעת זו שתיה לר' יהודה ושבעת בכביצה. יש שביעה [ז] אכילות אחרות דלא מפרשי הכי ואכלת טובא (יד) כנפשך שבעך. ואכלו בשערך ושבעו. איש כי יאכל קדש בשגגה. למעלה בעמוד רביעי בלאו ואל בליך לא תתן [ס' ק"א] פי' לפי הנראה לי תולדה לשעור ברכת המזון פחות מכזית [אן] אכל ולא שתה והוא צריך לשתייה. ומנא לן דאיכא שיעורה דרבנן (טו) ואתי דרבנן ומפיק דרבנן כגון חצי זית שנתנה קצת אבל פחות כחצי זית ולא כלום הוא ומסברא אני

תועפות ראם

שכ' נראה שלא היה גורם גנמ' אמר רב נתנן עדי כפנא אלף אמר עדי כו' וכ"ז מדברי ר"ה. ורש"י הוא שפי' שם אר"י עדי כפנא נרסין עכ"ל. (י) ומר הונא ל"י מ"ק. פי' ומר הונא ריש כלה דאמר דאורייתא שביעת גרון לא ידענו מאי קאמר ובגדפס הגי' ודרב הונא ל"י מ"ק ופי' הש"ח דב"ה מקשה דלמר הונא ראש כלה ל"י מאי קאמר להא דר"ה דלכיל תליסר ריפתי ולא בריך וכן' האשכול ה' נע"י והל' סעודה נד מ"ב כ' בזה"ל ואשכחן לבעל הלכות ומר רב הונא אלוף דאמרי לא ידענא מ"ק רב הונא עכ"ל ומשכ"ל כן' וראיתם אינה ראייה נדפס הגי' וראיתם אינן ראיות וכ"ל. (יא) ז"ל ואחרי שפרשתי דכזית כו' כמ"ס בשב"ל שם ובגדפס ליתא היבט שפרשתי. (יב) וצריך ליתא בגדפס וגם כן מיותר וכן ליתא בשב"ל. (יג) והוא אכל וצריך לשתייה ולא שתה כו' כ"ה בגדפס וכ"ז והוא"ל ה' סעודה כו' ר"ל הביא ד' רבינו אלו והוצא בהגר"ל לאו"ס ס"ס ק"ז. (יד) ט"ס וז"ל ענינים ומשכ"ל אח"כ איש כי יאכל קדש בשגגה וכו' לענין אכילה דלא מיפרשא כזית כדכחל לדברי אבא שאל פסחים ל"ב ז' ועיין להלן ס' ר"פ ובמהרי"ט ה' חלה ד' ל"ז ז' דפי' הספר ד' יוסאמיר. (טו) דרבנן כלל דאמר ב"מ מי שמתו כזית דלכל שיעורא דרבנן ואח"כ כו' דרבנן וכי מהייבנא מדרבנן כגון כו' כל"ל וכו' בגדפס אלף שם כתוב אכל פחות מכזית לא כלום הוא ואינו מוכן והשם חדש הגיה דל"ל אכל פחות מחצי זית לאו כו' וכיון האמת כמבואר כן. ובע"פ שחילתא ל"א אות ט"ז דחק לפרש נוסחת היראים הגדפס עיי"ש ואין לזכר. ודע דרבינו יעקב מקורבי"ל הקדוש הוצא בתום ר"י סירילוא"ן למס' ברכות כ' דמדאורייתא הו' שיעורא כזית ושיעורא דרבנן פחות מכזית בצריה בעלמא כגון בגרניר ענינים אחד שצריך לזכר אחריו מדרבנן אכל בפחות מכזית ומכביצה בדבר שאינו צריה א"ל לזכר עיי"ש ועיין עוד בהשמועות לשחילתות ס' ל"א שב"ס הע"ש שכ' שם הר"ר מ"י א"ש לתרץ קושיית הב"י ע"ד היראים כהי דס"ל כזית מה"ל א"כ ושבעת זו שתיה אכל מנ"ל דתרתני בעינן אכילה ושתיה דילמא ה"ק קרא כשהתחיל חזק עיי"ש. וז"ל שם ואפשר דס"ל להיראים דא"ל דושבעת מיידי בשתייה לחוד לכתוב ושתיה ומדכתיב ושבעת ט"ז דמיידי בשתייה הבא אחר אכילה וע"י השתייה מקרי ושבעת עכ"ל. והרשב"א בחי' לברכות כ"ב א' פי' דמש"ס בבא להם יין אחר המזון בש"ל מברך על היין ואח"כ מברך על המזון משום דכתיב ואכלת ושבעת וברכת ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה והדר וברכת ובה"ל א"ל ולרבינו אין לומר כן דהא פסיק כר"מ והתם קי"ל ככ"ה ועיין מנ"ל ס' קט"ד סק"צ. וראיתי בס' לחם שמים להגאון יעב"ץ פ' אלו דברים במשנה ח' שכ' וז"ל מברך על היין אם ירצה כן גמלא בפי' הגדפס אלף הרי"ף וק"ל אהדין פירושא דא"ה כי רמינן בגמרא דר"פ עלה דמתניתא מניחו לאחר המזון ולא משכחינן שגיטא אלף תרי תנאי ניכחו אליבא דב"ש מאי דוחקיה הא מאי נשנוי דהא דתניא מניחו לאחר המזון פי' אם מניחו לאחר המזון משלשין כולן לאחריו ואע"ג דל"ל לישנא דמניחו משמע ליה דוקא מ"מ עדיף ספי מלאוקמיה בתרי תנאי ומ"ס נמברך דמהני' דמפרשת ליה רשות א"כ מניחו גמי רשות קאמר עכ"ל. ובמהכ"ל ז"ל דהא הנגמס לביתו במו"ס קמי' ואין תוהים לו רשות לזכור קודם הדגלה הא י"ל כוס אחד להבדיל עליו א"כ ש"מ דבהמ"ז טעונה כוס וכמו שכ' התוס' בברכות ל"ב א' ד"ה מניחו ובפסחים ק"ב ז' ד"ה מניחו ועיין בחי' הרשב"א וא"כ ספיר מקשה בגמרא עד דמוקי לה כהנאי והוא ברור. ודלא כהתפא"י בפי' למשנה שם שכ' ע"ד ב"ש מברך על היין ואח"כ מברך על המזון וז"ל אם ירצה ושותה דבהמ"ז אין טעון כוס וכו' ס"ל טעון כוס ואף דלעיל במשנה ה' דממנריך ב"ש לנרף מוזן להבדלה ש"מ ס"ל בהמ"ז טעונה כוס ב' תנאי אליבא דב"ש עכ"ל שנתנה מדבריו שם פירוש דהגמרא בברכות ל"ב א' דפרקי וסבירא ב"ש בהמ"ז טעונה כוס והא תנן כו' היינו דפרקי מרישא דמתני' אסיפא

ספר עמדרו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קין

אומר וראה אין לי. וכי אמר רבא דבעלה של ירק או בשתיה [מצטרף] דוקא (טז) לעשרה אבל לג' לא דעיקר כי איתמר לעשרה איתמר דאמר רב יהודה בריה דר' שמואל בר שילת משמיה דרב [מ"ה א'] מ' שאכלו דגן ואחד ירק מצטרפין ואין ללמוד שלשה מעשרה דאשכחנן דמצטרף לעשרה ואינו מצטרף לשלשה כדאמרין בההוא פירקא [מ"ז ב'] אמר רב אפי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו. ומקשינן והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן [ואמרין] לא נצרכה אלא לר' יהושע בן לוי דאמר אע"פ שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה. ומועמא דתשעה או שמונה נראין כעשרה אבל שנים אין נראין כשלשה. ואע"ג דאמרין בתחלת שלשה שאכלו (יז) כאחת ויצא אחת מהן קוראין אותו ומזמנין עליו ואמר רב יוסף והוא דקרי ליה ועני אמר מר זוטרא לא אמרו אלא בשלשה דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים בעינן עד דיתבי דוקא לענין קריין ומזמנין עליו החמירו בעשרה יותר משלשה דכיון דבעי אדכורי שם שמים בעינן עד דיתבי. וכן (יח) כתוב ב"הלכות גדולות" שאין

תעפות ראם

אביכא וגמאך אחר המע"ט ש"כ' כן ובמחכ"ת לא כן כמבואר ברש"י שם ורשב"ס פסחים קי"ז ב' ד"ה ש"מ והרמב"ן במלחמות פ' א"ד והרשב"א בחי' בשם הרב"ד דלא פריך בגמרא מרישא דמתני' אספא דממה שגינו בש"א נר ומזון בשמים והבדלה לא מוכח דברכה טעונה כוס וכו' מודו בהא דמיירי באוכל מבט' והשלים עם חשיכה דכיון דליתמייהו לתרתי ברכות קמי' לא מידחייה חדא מינייהו מן הכוס דלפ' למ"ד ברכה אין טעונה כוס מ"מ מזה איכא לנדר על הכוס ומ"מ בגמרא וסברי ב"ס בהמ" טעונה כוס על הברייחא דהנכנס לביתו כמ"ס קאי דמשמע דלא מיירי ביושב על שולחנו מבט' דהא הנכנס קמי' והני ואס' א"ל אלא כוס א' משלשין כולן לאחריו ואוכל קודם שיכביל ואע"ג דאסור לטעום קודם שיכביל מ"מ הכא שמי דקסבר בהמ" טעונה כוס וחובה הוא לנדר על הכוס וא"ל אין לו יין להכביל והלכך מותר לטעום קודם שיכביל וכו' וזה אודא לה ה"ל ש"כ' הש"ג על הרי"ף פ' ע"פ שהביא הא דא"ל רבינא לרבא ש"מ ברכה טעונה כוס א"ל כו' וז"ל הש"ג שם וז"ל דהא לפמשכ"ר פ' א"ד מוכח דס"ל דבהמ" טעונה כוס ש"כ' מי שאין לו אלא כוס אחד כמ"ס מניחו לאחר בהמ" ומבדך עליו בהמ" ואח"כ הבדלה ומהם דייקין דבהמ" טעונה כוס ע"ס וז"ל עכ"ל ובאמת לק"מ דברייחא הנכנס לביתו כמ"ס כו' לא הביא הרי"ף בהלכותיו וממתני' דבש"א נר ומזון בשמים והבדלה ובה"א כו' לא מוכח מידי וכו'. (טז) דוקא לעשרה כו' ובס' קה"י נוס' ברכות דמ"ח ב' כ' להוכיח מדאליטריך ליה לרבא לאקבועי הלכתא משמע דאיכא פלוגתא בדבר ואליטריך ליה לאקבועי הלכתא מזה מוכח דליירי בדין לירוף שלשה דאי לאליטריך לעשרה ל"ל לרבא לאשמשין הא מימרא פסוקה היא לעיל (ע"א אר"י) משמיה דרב תשעה אכלו דגן ואחד אכל ירק מצטרפין כו' ואי משום סיפא דלהורה אינו מוילא עד שיאכל כזית דגן לא אליטריך ליה לרבא דהא מימרא פסוקה דר' יוחנן הוא דלהורה את הרבים אינו מוילא עד שיאכל כזית דגן וליכא מאן דפלגי עליה כו' עיי"ס ומאד תמוהין לי דברי הריקאנטי סי' פ"ג ש"כ' שם וט' שאכלו דגן ואחד אכל ירק יס' אומרים שמצטרף וי"ל שאינו מצטרף עכ"ל ולפי המתבאר אין מי שיסבור שאינו מצטרף לעשרה וע"ג אס' לא ס"ס הוא דלולי ל"ל וב' שאכלו דגן כו' (יז) הילכתא כמר זוטרא דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב ג' שאכלו כאחת ויאל' א' מהן לשוק קוראין כו' כ"ל ופ"ס כן ואמר רב יוסף בגדרס הגי' ואמר אביי וכו' לפינו שם מ"ה ב' ודעת רבינו הר"א ש"ס כה"ס שרונים לומר שבתוס' ברכות מ"ח א' ד"ה תשעה ועיין להר"א פ"ז דברכות סי' כ"א ותר"י שם והש"ל השלם סי' קנ"ב קנ"ג הביא דעת היראים ועמשכ"ר כן או שמונה נראין כעשרה כ' השם חדא חז"ל הא דה' נראין כעשרה לא מלאתי ועוד קשה לפי דעת רבינו דמשה דוקא קטן א' ולא ב' וכו' מוכיחם כל הפוסקים וזוהי ס' הכלבו הובא בב"י סי' קנ"ס דג' קטנים מצטרפים לי' דומיא דג' שאכלו ירק ואפשר דרבינו ס"ל כסברת הכלבו עכ"ל. ולי נראה דמ"ס רבינו או שמונה הוא מהירושלמי פ"ז דברכות שאמרו שם לשני קטנים לנרקה ודלא כפי' מהר"א שם שפי' כלומר שיש ב' דינים בקטן כו' היינו כתי' התוס' ברכות מ"ז ב' סד"ה קטן דהתם איירי בעשרה והכא מיירי בשלשה אלא רבינו מפרש כמ"ס סיפא תואר וי"מ במדרש ב"ר פ"א סי' ג' וביבאור יותר כפי' מהר"ו שם שאס' יש ח' גדולים וב' קטנים אלו כו' ועיי"ס לזון הירושלמי תשעה נראין כעשרה מזמנים כו' קטן ביניהם והיינו כלשון רבינו אלא שרבינו הוסיף גם שמונה כהברייחא לענין קטן דמיירי בבירייחא וק"א אמאי לא כתב רבינו טעם לחלק בין י' לג' כמו שסיימו בירושלמי ומדרש שם ע"י שאס' מוכיחין את השם עושין אותו סניף כו' : (יח) וכו' בה"ג כ' השם חדא דהאי וכו' אין לו שייכות עם דינים הסמוכין לה אלא עם מ"ס לעיל בשם בה"ג כדי שביעת גרון וכו' הביא ג"כ מש"כ בה"ג לענין קטן וכו' עכ"ל ואני אומר לא כן דהנה באו"י ח"א הל' סעודה סי' קנ"ז הביא תשו' ר"ת ש"כ' ומה שפוסק בה"ג דקטן פורה ויודע למי מצטרף מצטרף נראה בעיני דלא או קאמר או פורה או יודע וכו' ע"כ ולכאורה הוא תמוה דבהדיא כ' בה"ג ב"ז סי' כ"ד והביאו כאן רבינו שאין מזמנין אלא על קטן פורה והוא שיוודע הרי דתרחי בעי ולא או או קאמר ועכ"ל דה"ל מחלק בין וי"ד לג' דמ"ס ב"ז להשלים לתפלה ולבהמ"ז ר"ל דברכה המזון לשלשה דליכא חיובא לבר מדדי' דומיא דלהשלים לתפלה אכל להצטרף לעשרה דכלאו דידי' נמי איכא חיוב זימון אלא כ"מ להוכיח השם בחד מינייהו סגי והשתא א"ס מ"ס רבינו וכו' בה"ג דר"ל דגם בה"ג מחלק בין וי"ד לג'. ונראה דבה"ג ס"ל דמ"ס בגמרא ברכות מ"ח א' ולית הילכתא כלל הני שמעתתא כו' קאי גם אריב"ל דקטן המוטל בעריסה אין עושין אותו סניף לעשרה מדבעי דוקא קטן פורה או יודע למי מצטרף אולם התוס' כו' ב"ד"ה ולית כתבו בשם ר"ת דמפרש דלית הלכתא כו' לא קאי אריב"ל ומ"ס התוס' דברכי' ר"ת והכא דבעי פורה ויודע או או קאמר כמו שפיר"ת דברי בה"ג ור"ת מחולק עם בה"ג כמבואר בתשובתו שבאו"י שם וז"ל ואנא מוסיף על דבריהם אפי' מוטל בעריסה וזה מיושב קושיית מהר"א שם. ומה שהקשה שם עוד דר' יוחנן נמי קטע תסם פורה בלא יודע ואיך אמרו. ע"ז ולית הילכתא כו' אלא כו' קטן היודע למי מצטרף כו' לק"מ דפורח היינו בשנת הי"ג וסתתא דמילתא

למר

ספר ואיסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

מומנן [אלא] על קטן פורח והוא שיודע למי מברכין ומאי ניהו קטן פורח בן י"ב עד בן י"ג אפי' שלא הביא שתי שערות. [מצאתי בהלכות צרכי צבור]:

סימן רנר [כה]

תלמוד צוה הב"ה שילמדו ישראל את התורה ועמלו (א) בה דכתיב כפ' ואתחנן ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם ואמרינן בקדושין פ"א [כ"ט ב'] היכא דלא אנמריה אבוה מחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב (ב) ולמדתם לעשותם. והנשים פטורות מן התלמוד כדאמרינן בקדושין פ"א. והיא מנלן דלא מחייבא ללמוד דכתיב ולמדתם קרי ביה ולמדתם את (ג) בניכם כל שאחרים מצווים ללמוד מחייב איהו למיגמר. והיא מנלן שאין אחרים מצווין ללמוד דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם. פ"ה התלמוד לא ילמוד אדם בלא סברא ויקרא ולא ידע מה יאמר אלא שצריך לשמש ת"ח וללמוד סברתם. כדאמרינן בסוטה פ' היה נזמל [כ"א ב'] היכי דמי רשע ערום עולה אמר זה שקרא ושנה ולא שימש ת"ח. פ"ה שמראה עצמו יודע ואינו יודע לפרש מה שקורא. ותניא [כ"ז א'] קרא ושנה ולא שימש ת"ח הרי זה עם הארץ ר' שמואל בר נחמני אמר הרי זה בור ר' אבא (ד) בר יעקב אמר אמנושי. ואמרינן בברכות פ"ק [ו' ב'] אנרא דשמעתא סברא. וגדולה מצות תלמוד לפני המקום. כדאמרינן בקדושין [מ' ב'] נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. ותניא [פ"ה ופ"ה] ותלמוד תורה כנגד כולם.

יש לשאול. דאמרינן בקדושין תלמוד גדול ממעשה ובב"ק שלהי פ"א [י"ז א'] אמרינן קיים אמרינן לימד לא אמרינן. פ"ה על צדיק שנפטר אמרינן קיים מה שכתוב בתורה לימד לא אמרינן. ומקשה תלמודא והא אמר מר גדול תלמוד שהתלמוד מביא לידי מעשה. פ"ה והא אמר מר בקדושין ופ' רש"י מי נתלה במי קטן נתלה בגדול אלמא קיים עדיף. וההיא דקדושין אין לפ' אלא תלמוד גדול. יש לתרץ דבב"ק קיים אמרינן לימד לא אמרינן משמע (ה) הא לימד אמרינן ומדלא הזכיר התלמוד משמע משום הכי לא רצה להזכיר

תועפות ראם

דמילתא דנס קודם שנת הי"ג יודע למי מברכין א"כ ר' יוחנן דאמר קטן פורח משמע דדוקא פורח אבל קודם לזה אפי' יודע למי מברכין לא ועו"א לית הלכתא הכי דידע לומר ממי מהני וה"ה פורח וא"י למי מברכין מומנן עליו והמע"ש שם סי' כ' אות ד' וה' במחל"ת שנה בדברי ר"ת וחשד דדעתו דתרווייהו בעינן והך ברייתא דאין מדקדקין בקטן מוקי לה ר"ג בקטן פורח וא"י למי מברכין ולענין סניף לעשרה ולא ראה תשובת ר"ת שבו"ו. ונצי"ל ענפי יהודה לם' והאמר סדר בחקתי כ' ע"ד האו"ח ח"א סי' קצ"ו בשם ר"ת שפי' דברי בה"ג דלו או קאמר או פורח או יודע וז"ל ואף שנדחק לפרש דעת ה"ג בברכות כמ"כ ר"ת. אבל בה"ג מילין קשה לפרש כן [שכ' שם ולהשלים לתפלה ולנבמה"ן קטן פורח מנטרף בו' דדוקא דידע למי מברכין] אמנם בכמה מקומות נמנלו סתירות בס' ה"ג עכ"ל אולם לפי מה שפירשתי א"ש דמ"ש בה"ג ה"ל מילין ולנבמה"ן ר"ל לנבמה"ן לשלשה ונב"ל:

(א) היינו שילמוד בסברא ובשימוש ת"ח כמ"כ בסמוך ונזכר בת"כ ריש פ' בחקתי שהמקום ית' מהאור שהיו ישראל עמלים בתורה. (ב) נדפס הני' דכתיב ולמדתם אותם קרי ביה אחס וליחא נגמרה שם לפנינו וכן ברמב"ם ה"ל ת"ח פ"א ה"ג ועיין פרש"י אולם בב"ב כ"א א' ליחא ועי"ש בתוס'. (ג) את בניכם. מיותר. (ד) לפנינו ונדרפס רב אחא [הגרא"ד]. (ה) משום הא למד בו' כ"ל וכן בהגה"ה שג"כ [המובא בסמוך אות ו'] ז"ל כ"ש למד בו' אלא בלימד אבל למד קיים עדיף מיני' ועיין נדפס שצריך גם שם להגיה ק"ת ועיין בקדושין מ' ב' בתוס' ובב"ק י"ז א' בשם ר"ת והמהרש"א נתקשה בדבריהם ולפי' רבינו הרא"ש א"ש ודוק, ובס' אהלי יהודה נצי"ל לפי' כ' ע"ד רבינו וז"ל ונ"ע דאומא הא דלא אמרו למד אמרינן לא משום דגרע מקיים אלא משום דאי לא למד האריך קיים וכמ"ש התוס' וז"ל דס"ל לרבינו דכיון דלענין השבח עסקין אס ליחא דלמד עדיף מקיים לא הו"ל למישמע מלשנה בלמד ולמסמך אמאי דהוה בכלל קיים עכ"ל ומש"ל יש לתמוה ק"ת בו' נדפס הוא בס' ז' מזה ושנחתם [להלן בס' רנ"ח הוא בכת"ל] ולפי' הנראה שם הוא מקום השאלה ובס' אהלי יהודה כ' לתרץ זה. ושם י"ל דובלכתך בדרך לא פסיקא שצניו עמו בדרך ומהא שמעינן דלא קאי ובשכך אלא על ודברת בס' א"כ מדכתיב לא ימוש וגו' שמעינן דלא קאי ובשכך וגו' אחרווייהו עכ"ל ובש"ת מנחה בלולה למסר"ש מסלמים כ' על שאלת היראים וז"ל והנה לכאורה דבריו נעלמו ממני דהא בלא"ה מחייב מלד והגיה יומם ולילה בו' עכ"ל ואיני מבין כוונת דבריו בזה דע"כ כוונת היראים לשאול דהו"ל לקיים מזה ושנחתם לנציך צבאר ובערב בקריאת שמע פי' כמו שאנו קורין ק"ש שחרית וערבית למ"ד ק"ש דלורייחא משום דכתיב ודברת בס' וגו' ובשכך ובקומך וא"כ הו"ל לקיים שחרית וערבית ושנחתם לנציך דבשכך ובקומך אחרווייהו קאי פי' אחרווייהו על ושנחתם לנציך ועל ודברת בס' והס' אהלי יהודה לכאורה נראה שכ' לתרץ בתי' השני דמאחרת הקב"ה ליושע לא ימוש וגו' והגיה בו יומם ולילה אלא מילתא דנס מה שכתוב בשכך בביתך ובלכתך בדרך ובשכך ובקומך קאי על ודברת בס' לומר דהיינו כמו והגיה בו כמ"כ בס' שמת אדם כלל ס' אות ד' דדוקא במקום דכתיב הגיון לני הוא במחשבה אבל הגיון ולא כתיב לב פירוש דבור דכתיב במשלי כי אמת יתנה חכי ואין מחשבה נופל על החך אולם ז"ל דאם ימנא דוהגיה בו יומם ולילה היינו ודברת בס' שכתוב בספר התורה א"כ מאי לא ימוש ספר התורה הוה מפיך הא יומנא קבוע י"ל בשכך ובקומך ועכ"ל להס' דכוונת הפסוק שם' יושע כמ"כ בתורה ושנחתם לנציך וע"ז לא נקבע זמן וזהו שכיון אהלי יהודה בתיורו מדכתיב לא ימוש וגו'

ספר עמור ואיסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים ק"ח

דקיים (ו) אמרינן. יש לתמוה קצת למה לא הצריכו מצות ושננתם בשכיבה וקיסה בק"ש דאורייתא דבשכבך ובקומך אתרווייהו קאי דכתיב ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך.

סימן רנה [י]

מאה ברכות בכל יום. ויראת מאלהיך שמור אשר צוה ב' והיה עקב ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך. ואמרינן במנחות בהתכלת [מ"ג י'] היה ר"מ אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם [וגו'] ט א ה שואל מעמך. ענין אחר מ"ה זה צ"י (א) בא"ת ב"ש י"ם ה"ן ה' בצד"י וי' במ"ם. ואנשי כנסת הגדולה (ב) קבעוה.

ובסדרור רב עמרם מנו להן תמניסר עד ברוך שאמר ודברוך שאמר ודישתבחה הרי עשרים ותלת דק"ש ב' לפניו ואחד לאחריה הרי כ"ג. תלת זימני תמני סרי (ג) תפלת שחרית מנחה וערבית הרי פ' וב' סעודות ביום ובליילה תמני בכל סעודה ד' דברכת המזון ב' דשתייה א' לפניו וא' לאחריה נטילת ידים והמוציא וד' דק"ש דרמשא ב' לפניו וב' לאחריה הרי ק' בר מההילוך (ד) לכבודו דתקינן רבנן בתר פסוקי דשבתא קוב"ה ובר מהמפיל חבלי שינה דאומר על מטתו ובר מכמה זימני דמצטרך לגדולים או לקטנים ובר ממאכל פרי ובר מריח טוב וביומא טבא ושבתא דליכא אלא ז' ברכות [בתפלה] צריך למלווי להו באספרמקי ומגדי. כדאמרינן במנחות בהתכלת רב חייה (ה) בריה דרב אביי מלי להו באספרמקי ומגדי. וגראה הדבר של י"ד ברכות של ז' קורא בתורה (ו) וא' של מפטיר עולין לחשבון לשומעיהן.

סימן רנו (א) רנו [כו]

ללמוד וללמד לשמור ולעשות. צוה הב"ה שילמדו תורה לחבריהן (ב) דכתיב ולמדתם אותם את בניכם

תועפות ראם

וגו' ולא נקבע זמן להם שמעינן דלא קאי ובשכבך ובקומך על ושננתם לבניך דהתם לא קביעא לי' זימנא כ"א על ודברת בם לחוד ולפי"ל מש"כ הם מנחה בלילה הוא ממש כתי' השני שצ"ל אהלי יהודה ותנ"מ. (ו) כ"ב הכ"י כן: "ממקיים ילפינן כיון דקיים אמרינן כ"ס לימוד אלמא קיים עדיף והא אמר מר גדול תלמוד וכו' פירוש גדול תלמוד עדיף ממעשה וסובר המקשה דלפניו לימוד קאמר ומתוך, הא למיגמר והא לנמוקי לא אמרינן גדול תלמוד אלא צלימד אבל לימד קיים עדיף מיינה." ע"כ הגהה:

(א) עיי"ש בחוס' ד"ה שאל ואיפס מרומז בפסוק, בכל יום" נראה שהוא מה שסיים שם בפסוק י"ג היום לפזב לך ופי' היום נעשותם דהיינו בכל יום ויום ועי' פסחים כ"ו א' היום על לבך דמשמע כו' ובחוס' ע"ז ג' א' ד"ה היום אולם שאני הכא דכתיב לפזב לך וליכא ג"כ למיטעי. ודו"ק. (ב) תיקון והכמים קבעו לנו, כ"ה בגדפס [הגרא"ד]. (ג) בגדפס תשסרי, וכ' בעה"ט ה' ציית שער ג' ח"ב דגם ברכת המינים שתיקן שמואל הקטן בימי הלל ה' קודם ר"מ. וכן כוונת רבינו כאן כמו שסיים הרי פ' ובס' הראב"ה למס' ברכות סי' קמ"א כ' ג"כ חשבון המאה ברכות ע"פ רב נערוגלי גאון ועיי"ש שם בחשבון השמונה שבכל סעודה, ואמאי חדא והמרא חדא וכו' שם ושעמתי שרב עמרם גאון מנה בחשבון ק' ברכות שהם של תפילין כו' ונ"ל דלתרתי מייניהו דהמרא שמה גאון אסיק דלא שכיח אמר לנטיס ועייל תפילין עכ"ל וא"כ הוא סותר למס' היראים ע"פ סידור רב עמרם ב' דשתייה א' לפניו וא' לאחריה ונביאור דברי רבינו ב' דשתייה א' לפניו וא' לאחריה פי' השם חדש דהיינו בכוס של בהמ"ז דמבך על הכוס ומבך לפניו ולאחריו וכן ביאר המחמ"ס באו"ח סי' מ"ו סק"ח דברי הב"י שהוא כדברי רבינו וכו' המפרש לנצל העיסור שער החדש אות כ"ה ולפלא שלא זכרו ד' מהרש"ל בביאוריו לסמ"ג עיין י"ט שם כ' שם כדברי רבינו והב"י ונ"ל ועל היין לפניו ולאחריו או על המים לפניו ולאחריהם אם אין לו יין עכ"ל הרי ע"כ לא קאי על כוס בהמ"ז דמים פסול ליה אלא פי' דחשיב שתי' בפ"ע משום דדרך האדם לשחות אחר אכילתו וא"כ אחר שסעד ישתה יין או מים ויבכר לפניו ולאחריו והוא שייך לענין סעודה כנ"ל ולשון הראב"ה ואמאי חדא ואחמרא חדא ע"כ אינו לענין בהמ"ז כ"א לענין שתי' בלבד ולא חשיב ברכה אחרונה דשמא לא ישתה שיעור החייב בברכה אחרונה גם בהמ"ז פוסר מצרכה אחרונה ודו"ק. ודע דבכללנו סי' ח' הוכיח מדמנין מאה ברכות תפלת ערבית ע"פ שאינה רשות אלא מה רואה לומר ד"ע רשות שיש ברכות האדם לאומרה בערב קודם שקיעת החמה ולוי ק"ס שחייב אדם לאומרה עם הכוכבים ודבריו נל"ע. ונ"ל דדעת רבינו שלא להכניס בחשבון המאה ברכות ברכת המזנות ומס"ה לא חשיב ברכת החורה והרב עמרם שם חשיב להו אבל רבינו השמיטם וגם ציית ותפילין דטעוין ברכה לא הוכיח ומשכ"ר ו' קוראין בתורה כו' עולין לחשבון לא הוי ברכת המזנות כמס"כ החוס' צ"ה ג' א' סד"ה הא דבב"ה לפניו ולאחריה לאו משום ת"ת וכן ברכות של ק"ס אינם למנות ק"ס כמס"כ תרי"י פ"א דברכות. (ד) נ"ל מהמלך בכבודו וכ"ה בגדפס אלא ששם כ' מהמלך בכבודו תמיד והוא דלא כמס"כ המנ"א ס"ס רנ"ז שיקרא מלת תמיד למסע כו' ומדברי רבינו נראה שנתקן בימי חכמי הגמרא ודלא כמו שצ"ד המעי"ס פ"א דברכות סי' ה' שאינו מתקנת חכמי הגמרא ועיי' לקמן סי' רס"ח, ובס' ראב"ה למס' ברכות סי' ג' יתא כלל חיבת תמיד אחר המלך בכבודו וכן יתא במחזור וויטרי. (ה) בהמ"ז עיין י"ט הגירסא רב אשי. ובמנ"א סי' מ"ו סק"ח הני ר' אבהו. (ו) כאן נ"ל של י"ד שם' המעתיק לעיל ונ"ל ההגמ"י פי' מהל' חסלה אות פ' בשם הרא"ה דברכות שמצריין הקוראין בתורה כ"א ב' ברכות וה' של מפטיר כו' עכ"ל ודלא כמס"כ כאן ואחד של מפטיר:

(א) רנ"ז כנ"ל וכו"מ משכ"כ בסמוך פי' לשמור ולעשות ומשכ"כ סי' רנ"ז לשמור ולעשות נראה לי דס"ס שם ולכן הקפתי. (ב) עיי"ן משכ"כ

236 ספר עמר ואיסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

וכתיב ושננתם לבניך ולא בניך דוקא אלא כל תלמידים קרוים בנים שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם וכתיב בני הנביאים וכי בני הנביאים היו והלא תלמידים היו. אלא מכאן לתלמידים שקרוים בנים. וכן אתה מוצא בחזקיהו מלך יהודה שלמד תורה לישראל וקראם בנים שנאמר ועתה בני אל תשלו ולמעלה פירשנו מצוה זו בעמוד [חמישי] שטוב לשמים וטוב לבריות [ס' יכ"ט] והארכנו בפירושה ואגב לשמור שהוא בלב (ג) ולעשות שהוא בפה כללית ככאן. פי' לשמור ולעשות.

(סימן רנז)

(לשמור ולעשות). כתיב בפ' ואתחנן [ס' ו'] ושמרתם לעשותם וכתיב [ט"ו ו'] שמור תשמרון את מצות ה' אלהיכם וכתיב (ד) ושמרת [ועשית] את החוקים האלה וכתיב [כ"ט ו'] ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. אע"פ שבכל המצות יש בה עשה מפורש [כא] (בה) הכתוב ועשיתם אותם להרבות עשה ושכר במקימי מצות. פי' השמירה שיהא (ה) אדם נזהר בתורה ובמצות וישמרים בכל לבב לא ישכחם. ומצינו שמירה בלבב דכתיב ואביו שמר את הדבר פי' שמר בלבבו וכתיב כי נעים כי תשמרים בבטנך יכונו יחדו על שפתיך.

סימן רנח [ל]

ושננתם. כבר פירשתי במצות ללמוד ובמצות ללמד את בןך תורה ומצות [ס' יכ"ט] ומשננתם למדנו גם שמצוה על האדם ללמד עצמו. כדנניא בקדושין פ"א [י' ו'] ושננתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו שאם ישאלך אדם לא תגמגם ותאמר אלא אמור לו מיד שנאמר אמור לחכמה אחותי את (א).

סימן רנט [קג]

קביעת ר"ח. צוה הכ"ה את ב"ד שיקדשו את החדש דכתיב בפ' בא אל פרעה החדש הזה לכם ראש חדשים. ותניא במכילתא. משה הראה להם לישראל כוזה היו (א) רואים וקובעים לדורות. ומצוה זו נמסרה לבי"ד כדנניא בר"ה פ"ב [כ"ד ו'] כיצד [ראש] ב"ד אומר מקודש. ואמרינן בגמרא מה"מ דבב"ד תליא מילתא א"ר חייא בר גמדיא א"ר יוסי בן שאול (ב) א"ר (אמי) אמר קרא וידבר משה את מועדי ה' מכאן (שבר"ה) [שראש] בי"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש. מנלן. אמר רב פפי אמר קרא אשר תקראו אתם במועדים קרי ביה אשר תקראו אתם. ומה שנחנו (ג) העולם להגיד חדש בשבת אין זה קדוש כי ראש בי"ד אינו בינינו והמצוה הזאת אינה תלויה אלא בראש בי"ד אבל תקנוה ראשונים להגיד לעולם ר"ח להזהר [בן] ובתלוי בו. ועוד אפי' היה ראש בי"ד בינינו אינו צריך לקדש. דתניא בראש השנה פ' ראוהו

תועפות ראם

צוה למעלה ריש סי' רכ"ה. (ג) נצט' וצפה כו' כנ"ל דל"ל. דלילו לעשות אינו צפה כ"א צמעה ממש ובסמוך כו' רבינו ועשיהם אותם נא הכתוב להרבות עשה ושכר במקימי מצות וכו' וע"י בסמוך. (ד) וכתיב ושמרתם את החוקים האלה כ"ה נדפס ונ"ל מקום לפסוק זה ולפסוק כ"ה כן ושמרתם כדנתי להגיד תיבת ועשית והוא בפ' ראש [דברים ס"ו י"ב] ורבינו כן הביא פסוקי ספר דברים משנה חורב אבל באמת נמצא גם בפ' דבר [ויקרא כ"ה י"ח] ואת משפטי תשמרון ועשיהם אותם. (ה) שיהיה אדם בתורה כו' כ"ה נדפס ונ"ל ולשמור הוא צוה ולג כו' כמו שהנתי למעלה וע"י סיים רבינו פסוק דמשלי כ"ב י"ח ע"ז אמר ר"א עירובין נ"ד ח' אימתי תשמרם בבטנך צומן שיכונו יחדו על שפתיך והוא מענין עמוד זה שתלוי בדבור:

(א) צמרא קדושין ל' ע"ב חיתא וגו' וכוונתה רבינו ליתא ונראה שהנה צמרא לפי פרש"י שם ח"כ כו' משא"כ לפי הראשון דמרישא דקרא ע"מ:

(א) כנ"ל "יהוא" בט"ס המעתיק. (ב) אמר רבי כנ"ל ותיבת אמי ע"ס [הגר"ד]. (ג) ומה שנחנו כו'. כדברי רבינו כ"ב הא"ז ה' ר"ח סי' תנ"צ עיי"ש ומקור למונהגיו שמעתי שהוא מ"ש בירושלמי כהדרין פ"ה ה"ג ח"ר יסא כנון אגא דמן יומיו לא גליט מוספא מן דלא ידע אימתי ירחא ופי' מוספא הוא בשבת שלפני ר"ח דלא התפלל תפילת מוסף עד שידע מקודם מתי יהי' ר"ח כמנהג שלנו, ומ"ש כן רבינו ועוד אפי' היה ראש ב"ד ציינו א"ל לקדש כו' ח"ר א"ש הלכה כר"א בר שמעון הוא תמוה דאם הי' גי' רבינו צמרא ר"ה כ"ד ח' ח"ר א"ש הלכה כר"א בר"ש דבין כך ובין כך אין מקדשין אותו א"כ לא א"ש מ"ש אביי אח"ז אף אן נמי תינא כו' ונדפס הגי' ואמר ר"ח א"ש הלכה כר"א בר"ד דדוק כנ"ל שלפניו אף חסר שם כדברי רבינו דעת ראב"ז דאמר צמעה שם חס לא נראה צומנו אין מקדשין אותו שכבר קידשנו שנים וצם' ווי העמודים תמה ע"ד רבינו שם דמאי ראי' מייתי רבינו הא צומנו מקדשין ועיין שם חדש ואינו תח"י כעת אולם בפסוק נראה דצומנו מקדשין ע"פ הראי' ובשבת שלפני ר"ח עדיין אין ראי' כלל וא"כ אפי' ראש ב"ד ציינו

ספר עמדות איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קיט

בי"ד פלימו אומר בזמנו אין מקדשין אותו שלא בזמנו מקדשין אותו ר"א (ד) בר שמעון אומר בין בזמנו בין שלא בזמנו אין מקדשין אותו שנאמר וקדשתם את שנת החמישים שנה שנת (ה) החמישים אתה מקדש ואי אתה טקדש חדשים. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר בר' שמעון. מניין שהחדש הוה כחדש לבנה מיירי ולא בחדש חמה מדקדקנו כזה יהיו רואים ומקדשים ואיזהו פעמים נראה ופעמים אינו נראה הוי אומר זה לבנה. ועוד מדכתוב חדש משמע דבר המקדש (ו) ואיזו זו לבנה.

סימן רס [קר]

חשוב תקופות. צוה הב"ה את ישראל שיחשבו תקופת (א) חמה ומולדות הלבנה דכתיב ב' ואתחנן ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים. ואמרינן בשבת פ' כלל [ע"ה] אמר רב שמואל בר נחמני א"ר יוחנן מניין שמצוה על האדם לחשוב תקופות ומזלות שנאמר ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים ואיזהו חכמה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה הישוב תקופות ומזלות.

סימן רסא [קיר]

פירת העומר. ויראת מאלהיך צוה הב"ה שימנו ישראל ימים שבין פסח לעצרת דכתיב ב' אמור אל הכהנים וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות חמיות

תועפות ראם

בינו אין לקדש אז וכדברי הא"ז ש. והנה הרמב"ן בסי' מ"ט ק"ג כ' ואני סבור שאין קידוש החדש מעכב ולא הריכוז חכמים לומר מקודש מקודש אלא שהוא מזה או לפרסומי מילתא בעלמא אבל מכיון שהסכימו דעת ב"ד שיהי' החדש הזה מלא אז חסר קורא אני בו אחר תקראו אותם שהרי ר' אליעזר בר' [ז"ל ב"ר שמעון] אומר בין מלא בין חסר אין מקדשין אותו בו וראב"י שהלכה כמותו אמר אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו אלא אין קידוש מעכב עכ"ל. ונראה שלפי"ז מה שאמרו במשנה ר"ה כ"ה ב' ובת"כ ויקרא כ"ג ד' נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שהשיב הר"י מעובר אלא דהוי לעיכובא דל"כ אמאי הוי מעובר בשביל שחסרו מנה בעלמא וז"ל דפי' מקודש אין ר"ל חיבה זו בלבד אלא שלא הספיקו להסכים בדעתם שיהי' החדש הזה חסר וד"ו הוא לעיכובא וא"ל לשון המשנה ולא הספיקו לומר מקודש ולא הני מקודש מקודש תרי זמני דהא ראש ב"ד אומר מקודש וכה"ע עונים אחריו מקודש מקודש ועיין סו"א ש' דאמירת מקודש מהראש ב"ד הוא לעיכובא ומה שבה"ע עונים אחריו מקודש מקודש אינו מעכב אלא גז"ל הוא למנהו עי"ל. אבל לפי דבריו אינו מדויק לשון ולא הספיקו לשון רבים דהול"ל ולא הספיקו בלשון יחיד כיון דעל ראש ב"ד לחדש קאי אבל לפי מה שבארתי להרמב"ן דלא הספיקו לומר מקודש היינו לחשוב בדעתם להסכים שיהי' החדש חסר א"ש מה דניקט לשון רבים דכולם מסכימים לה. ורבינו היראים כאן לא זכר מ"ס ב"ה כ"ד א' מקודש מקודש תרי זמני למ"ל דכתיב מקראי קדש ואפשר דס"ל דהני לעיכובא דהיינו מקודש מהראש ב"ד אומר ומקודש הב' שכל העם עונים אחריו [ודלא כהסו"א] אבל מה שהעם עונים תרי זמני מקודש לא הוי אלא אסמכתא ומש"ל לא כי רבינו ד"ו [וה"ל פסוק דחקר בדברי רבינו מלת מקודש השני אלא שלא חש לכתוב מיל' ד"ו דלריך ב"פ דל"כ ה"ל וכה"ע עיני אחריו, וזה לא, דהא המקודש קאי הגר"ד שני"א]. (ד) ר"ה ב"ה. וה"ל ברוב ספרים כמ"ס הרדב"י בשו"ת חלק חמישי סי' שני אלפים ר"י עי"ל ש' די"ג בדרייתא ראב"י ואפ"ה לא תקשה מראב"י דבדייתא על מ"ס במשנה דבדייתא סי' אין מקדשין אותו אין חובה לקדש ובמתני' סי' אם לא נראה בזמנו אין רש"ן לקדשו וכן נראה מפיה"ל להרמב"ם עי"ל ועי' בהגהות חשק שלמה לר"ה כ"ד א'.

(א) תקופת חמה ומולדות הלבנה. בנדפס איתא תקופות ומזלות ומולדות הלבנה, וכ"כ הסמ"ג עיין מ"ו ז'ה הקב"ה לחשב התקופות והמזלות ומולדות הלבנה. ולשון הגמרא דשבת ע"ה א' שהביאו וכמ"ס הרמב"ן בשורש א' לסי' מ"ט ע"ה ג' "חשוב תקופות" ותשב הרמב"ם בשורש הב' שמה הבה"ג חשוב תקופות מזה בעבור הדרג הבא בהיא חכמתכם ובינתכם שבת ע"ה א' והשיג עליו שם ובשורש הא' וע"ז כ' הרמב"ן שם ואם היה דעת בעל ההלכות כן ה' מוכיר תקופות ומזלות עכ"ל ובתב עוד שם הרמב"ן מקודש חלילה לבעל ההלכות [סיכוי למ"ס בשבת שם מנין שמה על האדם בו] כי זו אינה מזה מדבריהם אלא ליודעים בה הוא מזה על דרך הירורו שיתחלו בה ויודיעו עתירות לשאר האומות כענין המימרא השנית שחזר ואמר שם כל היודע לחשב תקופות ומזלות ואינו מחשב עה"ל כו' עכ"ל ובה יג' ליישב קושיית הגר"י ב' אומר השכחה סי' ג' אם שכ' אהך דשבת שם לא מלאחי חיוב ומזה מוכר בהרמב"ם ולא בסו"א כו' ומזה ליתן טעם עכ"ל ואומר אני דכולהו ס"ל כמ"ס הרמב"ן ולכן השמיטו חיוב ומזה זו, כי זו אינה מזה מדבריהם כ"ל. ובניאור ד' בה"ג כ' הרמב"ן שם חשב תקופות שמה בעל ההלכות הוא מזה עבור שנים על התקופות דכתיב שמור את חודש האביב ע"ל מה שאמרו בגמרא ר"ה כ"א א' וזו מ"ע הוי כמו שאמרו חכמים השמר דשעה עשה עי"ל ונראה דגם הסמ"ג עיין מ"ו חז"ל בשו"ת הרמב"ן עי"ל בדברי הסמ"ג ולכן לא כי ז'ה הקב"ה את ישראל שיתחבו כו' כלשון היראים אלא ז'ה הקב"ה לחשב כו' ועל בית דין שבידע לעבר שנים המזה מוסלת ואף שהביא מימרא דשבת ע"ה א' ג"כ לא הזכירו אלא דרך רהיטא וכמ"ס הגר"י שם, אולם לפי דעת היראים בביאור ד' הבה"ג ז"ל כפי מה שכ' הלז שמה סוף שורש א' ע"ד הרמב"ן, מה הוא הורות הגדול שיש בדבר אם יחשבה [הבה"ג] מזה עד שיאמר עליו חלילה ואדרבה לשום בגמרא כך הוא מנין שמה על האדם לחשב תקופות וכו' ואין משמעותו אלא

238 ספר עמך ואיסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

תהינה. ותניא בת"כ ומייתי לה במנחות פ' ר' ישמעאל [ס"ז] וספרתם לכם שתהא ספירת לכל אחד ואחד [ממחרת השבת] ממחרת יום טוב אתה אומר ממחרת יום טוב או אינו אלא ממחרת שבת בראשית ר' יוסי בר יהודה אומר הרי הוא אומר תספרו חמשים יום כל ספירות שאתה סופר לא יהו אלא חמשים יום. ואם אתה אומר שבת בראשית פעמים שאתה סופר נ"א נ"ב נ"ג נ"ד נ"ה נ"ו. ור' יהודה בן בתירא אומר אינו צריך הרי הוא אומר וספרת (א) לך ספירה תלויה בב"ד יצאת שבת בראשית שספירתה [תלויה] בכל אדם. ר' יוסי אומר וכי נאמר שבת פסח והלא כל השנה כולה מליאה שבתות צא ובדוק איזהו שבת מיוחד. ועוד נאמר שבת למעלה ונאמר שבת למטה מה להלן רגל ומתחלת רגל אף כאן רגל ומתחלת רגל ר"ש בן אלעזר אומר כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות וכתוב אחד אומר שבעת ימים תאכל מצות. הא כיצד מה (ב) שאתה יכול לאכול עדיין אסור שלא מן הישן וישנה מן החדש פ"י שביום הראשון אתה מתחיל לאכול מן הישן שהחדש עדיין אסור שלא קרב העומר ולמחר קרב העומר והותר החדש נמצאת אוכל ו' מן החדש. ואע"פ שליל ששי אינו בכלל ששי קרי ליה ששי. ואם באת לומר שבת בראשית פעמים שאינך אוכל אלא יום אחד כגון חל הפסח בשני בשבת ואינך מונה אלא לאחר השבת שהרי אם תפרש ממחרת השבת שבת בראשית ואז קרב העומר ואז אתה מתחיל למנות ואינך אוכל מן (ג) החדש אלא אותו היום בלבד.

נחזור לברייתא. מיום הביאכם, יכול יספור ויביא אימתי שירצה לקצור (ד) ת"ל מהחל חרמש בקמה. כך ישנה הגירסא בת"כ. יכול יספור ויביא ביום שני ואימתי שירצה יקדים לקצור ת"ל מהחל חרמש אינך רשאי אלא ביום ספירה. וראיתי ויספור מאימתי שירצה יביא תלמוד לומר מיום הביאכם יקצור ויספור ויביא ביום ת"ל שבע שבתות תמימות תהינה אימתי אתה מוצא תמימות בזמן שאתה מונה אותם מבערב הא כיצד ספירה וקצירה בלילה והבאה ביום. ותנן במגילה בהקדרא למפרע [כ' נ'] כל הלילה כשר לקצירת העומר ולספירת העומר (ה) אמר אביי מצות למימני יומי ומצות למימני שבועי דכתיב תספרו חמשים יום וכתיב (ו) ושבע שבתות תמימות תהינה.

כתב רב יהודאי גאון ז"ל. ואי איכא (ז) אינשי דלא בריך ספירת העומר בחדא זימנא מברך בשאר יומי ונראה הדבר. ושמעתי מהרב ר' אפרים זצ"ל שבועי (ח) בלא יומי ויומי דלא הגיעו לכלל שבועי

תועפות ראם

אלא מזה ממש לא על דרך הירור עכ"ל. ומש"כ שם הלכ שמה אח"ז ח"ז ומ"ש עוד [הרמב"ן] בענין המימרא השנית וכו' גם זה תימא היך יס בלוחה מימרא השנית הוכחה מפורשת יותר שזאת אינה מלווה עד שיבאה לראי' על הראשונה כו' במחל"ת לא ביני ד' הרמב"ן דר"ל בענין המימרא השנית שחזר ואמר שם כל הידוע כו' כמו כן מה שאמר שמהו על האדם לחשב כו' כוונתו לידעם זה הוא מזה כו' ואף ששם לא הזכיר שמהו על האדם הידוע לחשב תקופות כו' למשמע לכאורה דמזהו זו מדבריהם לכל אדם עז"ל הרמב"ן דלמד מענין המימרא השנית כי אין זו מלווה מדבריהם אלא לידעם זה כו' והוא ברור כזוונת הרמב"ן:

(א) תספר לך כ"ל ותיבת תלויה המוסר אח"ז ליתא בכ"י והמעתיק הוסיפה. (ב) ז"ל מזה [הגרא"ד]. (ג) כ' המעתיק על תיבת מן ח"ז בכ"י. "מזה" כ"ס עכ"ל ופשוט דז"ל מזה וגם זה נכון. (ד) לקצור. ט"ס וז"ל יקצור ת"ל כו' הגירסא בת"כ וכן הפירוט יכול כו' אינך רשאי להחל חרמש אלא ביום ספירה וראיתי פ' אחר וגירסא אחרת וזו יסרה בעיני. נחזור לברייתא אי מהחל חרמש בקמה יכול יקצור ויספור ואימתי שירצה כו' הביאכם, אי מיום הביאכם יכול יקצור כו' כ"ל כאן וכו"ה בנדפס סי' קי"ד אלא מה שהגדתי וכן הפירוש"ה חסר גם בנדפס והגדתי מסמ"ג עשין ר'. (ה) ולספ"ה מדברי רבינו נראה שכן ה' לפניו במשנה ועיין ירושלמי פ"ב דמגילה ה"ז שגראה משם ג"כ כג' רבינו. (ו) וכתיב שבע וגו' בנדפס הג' וכתיב שבע שבעות תספר לך וכו"ה בגמרא תנינה י"ז ב' אולם נוסחת הכת"י כאן הוא במנחות ס"ו א' שאמרו שם בגמרא אי מדר' יוחנן ב"ר דילמא כדאב"י כו' וריב"ז שם ס"ה ב' אמר כתוב א' אומר תספרו חמשים יום וכתוב א' אומר שבע שבתות תמימות תהינה כו'. (ז) איכא ל"ל דפ"ס תיבה זו וכן ליתא בנדפס וכו"ה, ואינשי פ"י שכת וז"ל אח"ז "ולא" בריך ומש"כ רבינו ע"פ רי"ג הוא תמוה דלדרכה דעת רי"ג ששם שכת בנכד בל' מן הימים שלא ינכד עוד בימים שלאחריו כמש"כ הר"ן סוף פסחים ע"פ והתוס' במנחות ס"ו סע"א וכן בה"ש שלפנינו ה' טערת וה' מנחות לא אמר רי"ג אלא בשאר לילות היכא דלא מנה מאורתא מני ביממא וכו"ד ותו לא מידי והנראה דל"ל דבדברי רבינו אינו מברך בשאר יומי, ואפשר עוד דל"ל בדברי רבינו כ' רב האי גאון ז"ל וכמש"כ הסוד בשם רב האי בלוי"ה ס"ס תפ"ס דדעתו כדעת ר"י דכלל לילה מזה כ"ס פ"ט הוא ואפי' חסר יום א' נמי מברך בשאר לילות עיי"ש בב"י, ודע בנדפס כתוב אחר ונראה הדבר בזה"ל וכן שמעתי מן הר"ר אפרים כו' ובאמת לא שייך כלל דברי הר"ר א' למש"כ מקודם ויפה גי' הכת"י שלפנינו ושמעתי מהרב כו' שהוא דבר כפ"ע. שוב ראיתי למהרי"ל נחת כס' מזה שטריס סוף ה' חדש וס"ה ע"פ ש' שם ע"פ ה"ג אי אינשי ולא בריך יומא חד מברך בשאר יומי והיינו כמש"כ ע"פ רב יהודאי גאון ז"ל ומה שמבאר בשאר מקומות דעת רי"ג שלא לברך בימים שלאחריו היינו כשכתב ביומא קמא ודעת רב האי שם שאין חילוק בין יום א' לשאר הימים עיי"ש ועיין בהעיוור סוף ה' מזה ומרדכי שהביא ד' רב יהודאי ובפסח הדבור שם אות כ"ה. (ח) לברך שבע כו' כ"ה בנדפס ופי' דברי הר"ר א' הוא דביום ח' אין לריך לומר היום ח' ימים שהם שבע א' ויום א' וכן ביום ט"ו א"ל היום

ספר עמוד ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קב

לא איצטריך לממני אלא שבועי. לבד ביום השלמת שבוע צריך לממני יומי ושבועי דאי לא מני אז יומי חסרו ליה חמשים יום. ואמנם נהגו העולם לממני יומי ושבועי לעולם. ואין מברכין אלא מעומד דכתיב מהחל חרמש בקמה אל תיקרי בקמה אלא בקומה. [דרשה זו שמעתי ולא (ט) ידעתי מקומה].

סימן רסב [קבה]

י"ח ימים ולילה אחד לגמור בהן את ההלל. שם יוצרינו יתהלל נצח אשר צוה לנו לגמור את ההלל בי"ח ימים ולילה אחד. דאמרינן בערכין [י"ח] אמר ר"י בשם ר' שמעון בן יהוודק י"ח ימים ולילה אחד גומרינן בהם את ההלל. ואלו הן ח' ימי החג וח' ימי חנוכה וי"ח הראשון של פסח ויום טוב של עצרת ולילה הראשון של פסח. ומאי שנא בהג דאמר כל יומא ובפסח לא אמרינן כל יומא ויומא דהג חלוקין קרבנותיו ופסח אין חלוק בקרבנותיו. שבת דחלוקין קרבנותיו לימא לא איקרי מועד. ור"ה דאיקרי מועד לימא לא איקדיש בעשיית מלאכה וכתיב השיר הזה יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה שאינו טעון שירה. ר"ה ויום הכפורים לימא משום דר' אבוב (א) וכו' ועד דלא אתא נביא גמרא (ב) נסירי לה ואתא נביא ואסמכיה אקרא. וח' ימי חנוכה דרבנן נינהו והואיל וכללם ר' שמעון בחשבון כלליתם גם אני במצות עשה דאורייתא.

תולדה. יום שני מספק לפסח לעצרת (או) לחג כדאמר ר' יוחנן [ובגולה] שהספק ביניהם עשרים ואחד.

תועפות ראם

ס"ו ימים כו' ולא אצטריך לממני אלא שבוע דהיינו כיום ח' יאמר היום שבוע א' ויום א' וכן כיום ט"ו יאמר היום כ' שבועות ויום א' וי"ח רבינו על שמו לנדר שבועי בלא יומא ומפרש ואזיל ויומי דלא הניעו לכלל שבוע לא אצטריך לממני אלא שבוע וכו' לנדר כיום השלמת שבוע צריך לממני יומי ושבועי דאי לא מני אז יומי חסרו ליה חמשים יום ור"ל דאי אמרינן כיום השלמת שבוע השבוע לנדר ולא מניין הימים ג"כ לא יתקיים הספק חסרו חמשים יום ובגדפס הני' דאי לא מני אף יומא וט"ס תיבת אף וי"ל אז כמבואר כאן וכו' בשבוע"ל סי' רנ"ד ועיין או"י סי' ט"ז ובמרדכי ספ"ב דמגילה שם ג"כ בשם רבינו אפרים שפי' מלוא למימני יומי עד שניעו לכלל שבוע כגון שהיום ז"י שם שבוע א' חלל ב' וט' וי' א"ל למנות עם השבוע הבא יום של שבוע שעבר אלא הכי מברך על ס"ה שם שבוע א' ויום א' וא"ל שהיום ח' ימים שכבר מלאם בשבוע שעבר וכן לט' וי' וכן כל הסדר אבל שבוע צריך להזכיר עם כולם עכ"ל והוא ה"ל הב' שם' הסדר סי' תפ"ט וכן סי' השם חדש, ובס' בית הלוי ח"א סי' נ"ט כ' ע"ס הסדר דלם מנה ימים בלא שבועי או שבוע בלא ימים יא' ובאמת ד"ו לא מלא בפור ומ"כ המנ"ל שם סק"ד ואם מנה שבועות לנדר מני יא' כמס"ב הסדר עיין סי' נח"י סק"ה וכו' בהש"ס סי' ק"ו סק"א דלא כהבית הלוי. ורמתי להעיר במס"ב המרדכי ספ"ב דמגילה מכלל דקדק רמב"ם דהיכא דקא' ב' ימים וקסבר שם ד' פתח וצריך לדעתא דד' וסיים ב' א"ל להיפוך לא יא' והואיל ולא איפשיטא אוליין לחומרא וחוזר ומצריך וסופר כהלכתו כו' עכ"ל וכלשון הזה כ' בשו"ת מהר"ח או"י סי' נ"ה בשם אביו וי"ל מכלל דקדק מורי רבינו אבי העזרי וי"ל דהיכא דקא' ב' ימים וכסבור מה"כ הם א"ל להיפוך א"ל איפכא שם מפורש א"ל קא' ב' וכסבור שם ה' ימים ופתח וצריך לדעתא דה' ימים וסיים ב' ימים ל"י כו' אוליין ב' לחומרא וחיישינן דילמא בחר פתיחא אוליין וי"ח וחוזר ומצריך וסופר כהלכתו עכ"ל וא"כ גם הר"ח בנו של האו"י והמרדכי שקיצרו ד' הראב"ם וכתבו א"ל להיפוך או איפכא כוונתו להמפורש בהאו"י דאי בחר פתיחא אוליין לא נפיק או דילמא בחר פתיחא אוליין וכדין חתם ונפיק אבל הסדר באו"י סי' תפ"ט כ' בלשון הראב"ם א"ל איפכא הם ד' ופתח לדעתא דלמא ד' וטעם וסיים ב' מי אוליין בחר פתיחא ונפיק או בחר פתיחא ולא נפיק וי"ל שהסוד מעמנו חשב דכוונת הראב"ם שם' או איפכא ש"ל לאופן זה ג"כ ובאמת ז"ל וכמס"ב הכ"ח שם והשם יעלנו משניאות. (ט) ובס' צרכי' כ' שאלה כן בפסיקתא זערתא פ' אמור ועיין אר"ה סי' ח' המ"ל אות א' ובשבוע"ל השלם סי' רנ"ד כ' ואין מצרכין אלא משומד יש מפרשין משום דליהקם ספירה לקצירה ודרך קצירה משומד ויש מפרשים משום דכתיב מהחל חרמש בקמה א"ל בקמה אלא בקומה עכ"ל ופי' מצרכין היינו לנדר וספירת העומר נקרא בפי הראשונים צרכה וכו' התום צמחות ס"ו א' ד"ה זכר דבס' חשיכה יכול לנדר כו' כיון שהוא ספיקא דרבנן וכו' הרא"ש פ"י דפסחים ס"ס מ' ופי' לנדר היינו למנות הספירה:

(א) אבוב כ' הנרא"ל ז"ל אבוב. (ב) עיין בהרמב"ן למה"מ שורש א' שמישם שם ד' ב'נ"ל דהלל דיו"ט דאורייתא והקבלת סופרים שם עומד וזוהו על הרמב"ן מלשון של ב'נ"ל שם' י"ח ימים לגמור בהן את ההלל מדאפקי' בזה"ל ישיבא ד"ח ימים שהוא כולל בהן ימי חנוכה וקאמר מני לגמור משמע ודאי דעל ההלל הנהוג בכל ישראל הוא דקא' מני ל' למ"ע ועל דא' לחמשי קא' מתמהם הרמב"ם ז"ל כו' וגם המרגניתא פבא שם אות ס' כ' מלשון ב'נ"ל שאמר ההלל ב'נ"ל הידיעה ומהם שאמר לגמור דמשמע ההלל הוא שאלו גומרים ט"ו הסיג הרמב"ם על ב'נ"ל אולם רבינו רא"ש כ' מבואר וח' ימי חנוכה דרבנן נינהו והואיל וכללם ר' שמעון במצות כלליתם גם אני במצו"ט דאורייתא וא"כ לק"מ גם מלשון לגמור ומלשון את ההלל דר' שמעון עכ"ל כן ולכן כ' גם ב'נ"ל כזה הלשון אבל במ"ע דאורייתא כוונתו כמס"ב הרמב"ן דר"ל מ"ע דאורייתא לומר שירה ביו"ט: